

J. KOTKOVSKI

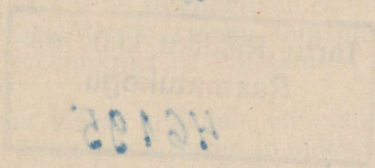
Maksimaalse
aja võitmise
probleem
kahe maailma-
süsteemi
majanduslikus
võistluses

2/46195

J. KOTKOVSKI

MAKSIMAALSE AJA
VÕITMISE PROBLEEM
KAHE MAAILMASÜSTEEMI
MAJANDUSLIKUS VÕISTLUSES

Nr. 278

Originaali tiitel:

Я. Я. КОТКОВСКИЙ

ПРОБЛЕМА МАКСИМАЛЬНОГО ВЫИГРЫША ВРЕМЕНИ
В ЭКОНОМИЧЕСКОМ СОРЕВНОВАНИИ ДВУХ
МИРОВЫХ СИСТЕМ

Москва 1959

Tõlkinud H. Soovik

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

46195

ARHIIVKOGU

SISSEJUHATUS

Veel ükski partei ei ole inimkonna ees avanud mõõtmetelt niivõrd grandioosseid ja teostamiselt lähedasi arenguperspektiive, nagu seda tegi Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei oma erakorralisel XXI kongressil.

Seitsme aasta perioodi põhiprobleemina tõstis kongress esile meie maa rahvamajanduse kiirendatud arendamise teel kommunismile ja rahulikus majaduslikus võistluses kapitalismiga maksimaalse aja võitmise probleemi. Kongressil vastuvõetud rahvamajanduse arendamise seitsme aasta plaan, mis on kommunismi ehitamise 15 aasta majandusliku perspektiivprogrammi tähtsaim koostisosa, avab arvude keeles konkreetseid võimalused nende ülesannete täitmiseks.

Leninismi ülevad ideed, milledele on nõukogude rahva ja tema kommunistliku partei programmdokumendid rajatud, annavad silmanähtava tõendi Marxi poolt sotsialistlikule maailmale ennustatud ajaloolise perioodi saabumisest, kus «üks päev on võrdne 20 aastaga».

Kogu inimkonna poolt läbikäidud tee näitab, et võitlus progressi eest on igavene nagu elugi. Ent piisab pilgu heitmisest ajalükku, et näha, kuivõrd tunduvalt kasvavad selle võitluse tulemused progresseeruva üleminekuga kõrgematele ühiskondlikele formatsioonidele. Feodalism ei suutnud isegi oma tuhandeaastase arenguga saavutada niisugust tootlike jõudude taset, mis oleks olnud küllaldane majanduslikult vastastikku seotud riikide süsteemi loomiseks. Kapitalism moodustas maailmasüsteemi kolme sajandi jooksul. Sotsialism aga avastas jõud, mis juba kolme aastakümnega võimaldasid luua uue maailmasüsteemi.

Kuid mitte ainult see kümme korda suurem kiirus ei tähista sotsialismi ajaloolist teed. Sotsialismi kui maailmasüsteemi tekkimisega muutusid samuti ka ühiskonna edasise arengu lähteasendid ja perspektiivid. Kapitalismile tähendas maailmasüsteemi moodustumine tema kasvava leviku lõpule jõudmist. Seda nii kapitalistlikule tootmisviisile kui ka aastatuhandete jooksul arenenud ekspluataatorlikele ühiskondlikele suhetele. Nende muutmine on «tootlike jõudude katkematu, pidevalt kiireneva arenemise ja seetõttu ka tootmise enda praktiliselt piiramatu kasvu ainuke eeltingimus».¹ On ilmne, et kommunismile, mis areneb juba omaenda baasil, on sotsialistliku majanduse maailmasüsteemi kujunemine ainult lähteetapiks inimkonna kõikehõlmava ja piiramatu progressi teel.

Kaasaegse perioodi ajaloolises perspektiivis iseloomustavad sotsialistliku ja kapitalistliku tootmisviisi arengu seaduspärasuste toimet kaks vastandlikku tendentsi. Sotsialistlik ühiskondlik kord kannab endas tendentsi õitsengule, kapitalistlik ühiskondlik kord — tendentsi langusele. Nende sügavate protsesside arenemine tähtsaimas materiaalses sfääris — tööstuslikus tootmises — osutab erilisel ajateguri erinevale osatähtsusele sotsialismi ja kapitalismi jaoks.

Allpool toodud arvestused kahe maa aastakeskmise tööstusliku tootmise tempo kohta pikema ajavahemiku jooksul on muidugi nii tootmise sügavate struktuursete muutuste tagajärjel kui ka nende poolt eri aegadel taastootmise iseärasuste silumise tulemusena orienteeruvad. Kuid siiski lubavad need küllalt kindlalt otsustada majanduslike protsesside arengu üle tervikuna (tabel 1).

Tabelist 1 on näha, et sel ajal kui nõukogude sotsialistlikus majanduses on välja kujunenud tootmise püsiv kõrge kasv, kulgeb ameerika kapitalistliku majanduse areng kahaneva kasvu suunas.

Nõukogude võimu aastail (isegi sõja-aastate suurte kaotuste juures) laienes tööstus meie maal kaks korda kiiremini kui vene kapitalismi eriti tormilise arengu perioodil. Kuid Ameerika Ühendriikides, vastupidi, alanes kasvutempo kapitalismi üldkriisi perioodil, võrreldes eelneva perioodiga, 2-kordselt. Nii ennetab NSV Liit tööstus-

¹ Friedrich Engels, Anti-Dühring, Tallinn, 1954, lk. 249.

Tööstustoodangu aastakeskmise juurdekasvu tempo (protsentides)*

42 aasta jooksul (1872—1913)		41 aasta jooksul (1918—1958)	
Venemaa	Ameerika Ühendriigid	NSV Liit	Ameerika Ühendriigid
4,8	5,3	10,1	3,0

toodangu kasvutempo poolest tunduvalt Ameerika Ühendriike isegi 1872.—1913. aasta perioodiga võrreldes, mil Ameerika Ühendriigid arenesid eriti tormiliselt.

Maailma areenil väljendub kapitalismile ja sotsialismile omase kahe vastandliku tendentsi toime sotsialistliku süsteemi jõudude kasvus ja imperialistliku süsteemi samaaegses lagunemises. Kapitalismi üldkriisi süvenemise ja selle sisemiste ning väliste vastuolude suurenemise vastas seisab sotsialismileeri tugevnev konsolideerumine ja pidev majanduslik tõus, sotsialistlike riikide mõju kasv rahvusvahelistes suhetes. Nende kahe — uue ja vana korra arengusuuna vahelise võitluse olukorras toimuvad radikaalsed muutused maailma jõudude vahekoefitsientis sotsialismi kasuks, kujunevad ja otsustatakse edasised maailma arenemisteed.

Sotsialistlike maade eelnenud areng näitab, et aeg töötab sotsialismi kasuks, et sotsialistliku ülesehitustöö praktikas äraproovitud ja rikastunud marksistlik-leninlik teooria on muutunud juba võitmatuks materiaalseks jõuks. Järelikult võib kinnitada, et veel ühelgi ajaloolisel epohhil ei ole aeg omanud niivõrd suurt tähtsust kui sotsialismi ja kapitalismi vahelise võitluse ajajärgul. Tööstusliku arengu ennetavas tempos väljenduv aeg on nii sotsialistliku korra võimsust ja elujõudu kinnitavaks teguriks kui ka tema esimeseks liitlaseks võitluses progressi eest.

Mispärast siis püstitas juhtiv sotsialistlik riik seitsme aasta perioodi põhiprobleemina maksimaalse aja võitmise

* Arvestused järgmiste allikate alusel: Statistiline kogumik «СССР в цифрах», Gosstatizdat, 1958; «Historical Statistics of the United States 1789—1945», Washington, 1949; «Vierteljahrshefte zur Konjunkturforschung», Sonderheft 31, Berlin, 1931; «The Handbook of Basic Economic Statistics», 1959.

ülesande võistluses kõige enam arenenud kapitalistlike maadega?

Nõukogude Liidule ja rahvademokraatiamaadele ei ole nii võistlus kapitalismiga kui ka selles võistluses aja võitmise probleem eesmärgiks iseendast. Võistlus on ainult üheks etapiks nende ühiskondlikus arenemises, et üles ehitada kommunism, millele nad sammuvad kõik ühises rindes, üksteist abistades.

Ajateguri kasvav osatähtsus tuleneb sotsialistliku korra ja kaasaegsete rahvusvaheliste suhete tingimustest ja nõudmistest.

Kommunism on teostatav ainult niisuguste materiaalsete ja vaimsete hüvede külluse saavutamisel, mis lubavad sotsialistliku — töö järgi jaotamise printsiibi asendada kommunistliku — vajaduste järgi jaotamise printsiibiga. Järelikult astub ka sotsialistliku korra objektiivne liikumapanev jõud — vajadus igakülgselt tagada töötajate järjest kasvavate mitmesuguste tarviduste rahuldamine — kommunistliku ühiskonna laiahaardelise ülesehitustöö käigus uuele, palju kõrgemale astmele.

Nõukogude rahvale ei ole ükskõik, kui kiiresti ta võib jõuda selle külluseni. NLKP XXI kongressi otsustes näidatakse nõukogude inimeste praeguse põlvkonna kommunistliku ühiskonna liikmeteks saamise võimalust. Selleks on vajalik kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi kiirendatud loomine ning järelikult ka tootlike jõudude arendamiseks mineva aja ratsionaalsem kasutamine.

Sotsialismileeri juhtivale maale — Nõukogude Liidule on aja viljakas kasutamine tähtis ka selleks, et kiirendada rahvademokraatiamaade kommunismile liikumise tempot ja aidata samaaegselt kaasa sotsialistlikele ümberkujundustele kogu maailmas.

Ajategurile senisest hoopis suurema osatähtsuse tingib sotsialismi ja kapitalismi vahelise võistluse taseme ja ulatuse kasv ning suurenev vajadus veel tõhusamalt tagada kogu inimkonnale rahuliku arenemise võimalused.

Kuna sotsialistliku ühiskonna valitsejaks on töö, kapitalistlikus ühiskonnas aga valitseb kapital, siis kasvavad kapitalistliku ühiskonna töö ja kapitali vahelised antagonistlikud vastuolud kahe maailmasüsteemi koosseksisteerimise tingimustes üle peamiseks ühiskondlikuks vastuoluks kaasaja kapitalismi ja sotsialismi vahel. Aeg töötab sotsialismi kasuks, kuid rahvastel ei ole sugugi ükskõik, mil

viisil ja kui kiiresti see vastuolu lahendatakse. Selleks, et kiirendada majanduslikku võitu kapitalismi üle, on sotsialistlikel riikidel vaja sotsialismi eeliseid kasutades lühema ajaga tõsta oma majanduslikku võimsust, ratsionaalselt kasutada aega, inim- ja materiaalseid ressursse ning reserve ja neid võimalusi, mida annab rahvusvaheline tööjaotus.

Sotsialismimaade majandusliku võimsuse kasv ja edasised progressiivsed muutused maailma jõudude vahekorras garanteerivad inimkonnale võimaluse meie ajastu peamise ühiskondliku vastuolu peatseks rahulikuks lahendamiseks.

TEMPO ÜLEKAAL ON NSV LIIDU MAJANDUSLIKU PÕHIÜLESANDE KIIRE LAHENDAMISE TAGATISEKS

Muutused sotsialismi ja imperialismi maailmapositsioonides määratakse tundub ulatuses ette ära NSV Liidu ja Ameerika Ühendriikide kui juhtivate ning kõige võimsamate riikide võistluse tulemustega. Selles võistluses on NSV Liidu käsutuses kiirem tempo, suurem dünaamiline jõud kui Ameerika Ühendriikidel.

Majandusliku arenemise tempo väljendab kõige koondatumalt rahvamajanduse efektiivsuse astet — ühiskondliku aja kokkuhoiu ja tööviljakuse kasvu, tootmisaparaadi laiendamise ja rahvusliku tulu ning maa rikkuste suurendamise tulemusi. Teiste sõnadega: tempo väljendab ühiskondliku korra jõudu ja elulisust.

Ameerika Ühendriikides väljenduvad kogu ühiskondliku taastootmise kokkuvõtlikud tulemused üksikute tootjate vasturääkivate, tihtilugu üksteist tagasikiskuvate jõupingutuste summana. NSV Liidus väljenduvad need kogu ühiskonna vastastikku täiendavate ja ühtekoondatud jõupingutuste summana. Sotsialistlikus majanduses määrab riiklik plaan, arvestades minimaalse tähtajaga maksimaalse efekti kindlustamise võimalusi, kõige lühema tee vajaliku eesmärgi saavutamiseks. Sellepärast on nõukogude majanduse efektiivsuse aste palju kõrgem kui ameerika kapitalistlikul majandusel.

Kuivõrd oluliselt lühima ajaga vähendas meie maa teda Ameerika Ühendriikidest lahutavat vahemaad minevikus ja kui kiiresti ta neid edestab tulevikus, seda lubavad otsustada muutused nende kahe maa toodangu hulgas. Olles tingitud tempo erinevusest, võivad need muutused olla väljendatud kolme moodi: üht maad teisest lahutavate aastate arvu (vahemaa), toodangu hulga vastastikuse

suhte (suhteline vahe) ja toodangu hulga erinevuse (absoluutne vahe) kaudu.

Sellisele analüüsile võib abiks olla lk. 10 toodud diagramm, mis on koostatud NSV Liidu ja Ameerika Ühendriikide ametliku statistika andmete alusel.¹ Arvestades erinevusi hindades ja parema võrreldavuse eesmärgil on tööstuse üldtoodangu hulk NSV Liidus (kogutoodang) ja Ameerika Ühendriikides (kaubatoodang) arvestatud ümberarvestusüksustesse (muutumatu hindade alusel). Järelikult saab jälgida tootmise dünaamikat ja kõrvutada kahe maa toodangu hulka ükskõik missugusel aastal.

1929. aasta, millest analüüs algab, on iseloomulik selle poolest, et meie maale oli see forsseeritud tööstusliku arengu esimeseks aastaks, Ameerika Ühendriikidele aga sõjajärgse maksimaalse tõusu aastaks. Kui NSV Liit asus industrialiseerimisele, tegi kodanlik ajakirjandus rohkesti jõupingutusi selleks, et tõendada sotsialismi eksisteerimise võimatust ja esitada meie majandusplaane nagu «suitsust kootud vene õhulossi» («Foreign Affairs», 1930) või «katset teha 5 aasta jooksul seda, millele kuluks 50 aastat» («Times», 1929).

Aastase vahemaa vähendamine Nõukogude tööstuse 1929. aasta toodangu üldmaht oli umbes võrdne ameerika 1867.—1869. a. tööstustoodangu üldmahuga. Seega lahutas NSV Liitu Ameerika Ühendriikidest umbes 62-aastane vahemaa. Toodangu hulga poolest iga elaniku kohta oli vahemaa veelgi suurem.

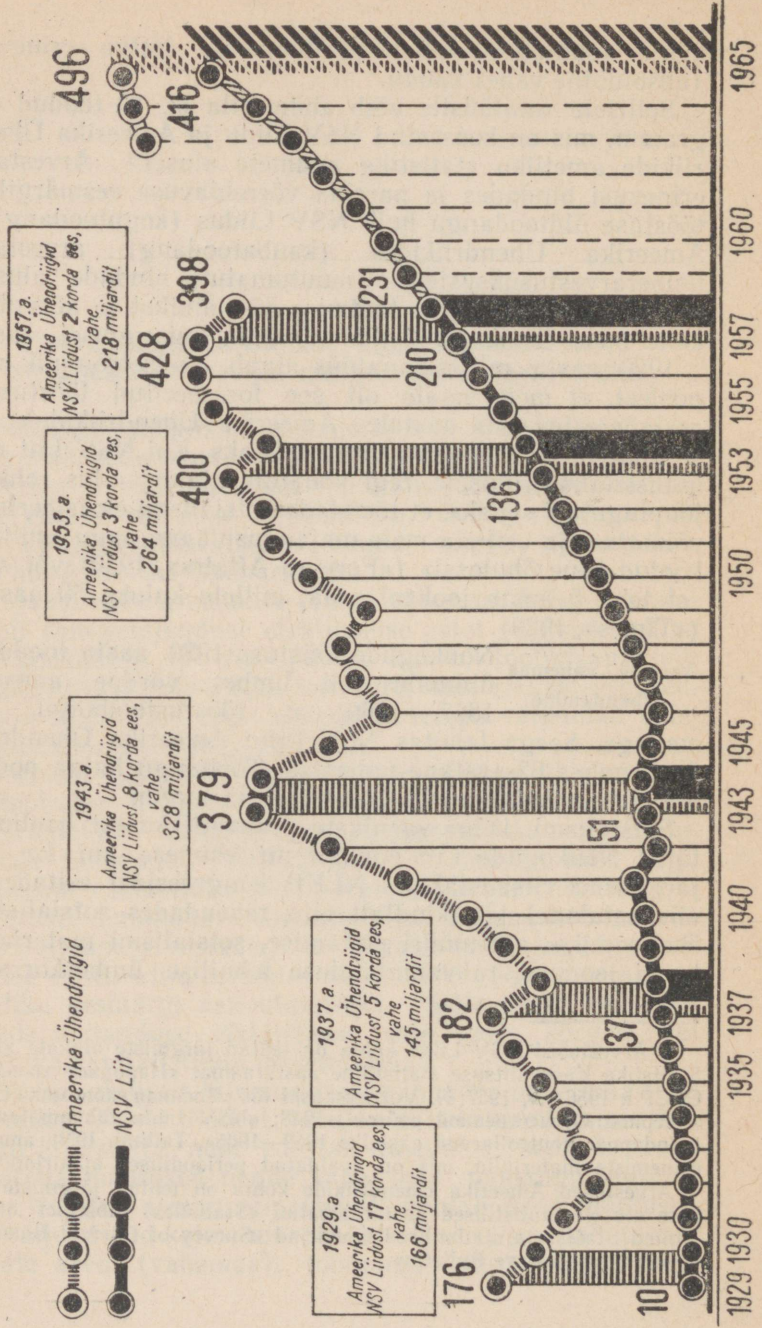
Sotsialismi kõigi vaenlaste prohvetlikkusest hoolimata täitis Nõukogude Liit edukalt nii esimese kui ka kõik järgmised viisaastakud. NLKP kongressidel esitades ja viisaastakutel järjekindlalt ellu rakendades sotsialistliku ökonoomika alusmüüri ehitamise, sotsialismi materiaalse baasi loomise, rahvamajanduse tehnilise ümberkorralda-

¹ Arvestused NSV Liidu kohta on tehtud järgmiste allikate alusel: Statistika Keskvalitsuse statistiline aastaraamat «Народное хозяйство СССР в 1956 г.», 1957; N. Voznessenski töö «Военная экономика СССР в период Отечественной войны», 1948; «NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965», Tallinn, 1959; ametlike esinemiste materjalid, mis on avaldatud perioodilises ajakirjanduses.

Arvestused Ameerika Ühendriikide kohta on tehtud järgmiste allikate alusel: Statistilised aastaraamatud «Statistical Abstract of the United States» ja statistilised kuukirjad «Survey of Current Business» ja «Federal Reserve Bulletin».

NSV LIIDU JA AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE TÖÖSTUSTOODANGU MAHU DÜNAAMIKA JA VAHEKORD

(miljaridites arvestusühikutes)

 Ameerika Ühendriigid
 NSV Liit

1957. a.
 Ameerika Ühendriigid
 NSV Liidust 2 korda ees,
 vahe
 218 miljardit

1953. a.
 Ameerika Ühendriigid
 NSV Liidust 3 korda ees,
 vahe
 264 miljardit

1943. a.
 Ameerika Ühendriigid
 NSV Liidust 8 korda ees,
 vahe
 328 miljardit

1937. a.
 Ameerika Ühendriigid
 NSV Liidust 5 korda ees,
 vahe
 145 miljardit

1929. a.
 Ameerika Ühendriigid
 NSV Liidust 17 korda ees,
 vahe
 166 miljardit

mise lõpuleviimise ja kõigi rahvamajanduse harude arendamise ülesandeid, viis partei meie maad edasi forsseeritud tööstusliku arenemise teed mööda. Meie maa sotsialistlik industrialiseerimine tagas hiljem, Suure Isamaasõja aastail, NSV Liidu sõjalise ja majandusliku võidu fašistlike agressorite üle, kes olid orjastanud peaaegu kogu mandri-Euroopa.

Lülitades ajateguri Ameerika Ühendriike ennetavasse temposse, saavutas Nõukogude Liit 1957. aastal ameerika tööstuse 1940. aasta toodangu taseme ja vähendas seega teda Ameerika Ühendriikidest lahutavat vahemaad 62 aastalt 17 aastale, s. o. peaaegu 4-kordselt.

Tänu kõrgele arenemistempole läbis nõukogude tööstus isegi sõja-aastate tunduvate kahjustuste juures ühe aasta jooksul sellise vahemaa, mis ameerika tööstuselt nõudis kaks ja pool aastat. Rahulikes tingimustes, kui jätta arvestamata Isamaasõja aastad, läbis NSV Liit faktiliselt aasta jooksul vahemaa, milleks Ameerika Ühendriigid vajasisid isegi eriti kiirel arenemisperioodil kolm ja pool aastat.

«Venemaa väljumine kärude sajandist ja astumine aatomisajandisse oli kaasaja suurimaks imeks» — juba nii hakkasid kodanlikud ideoloogid seletama Nõukogude Liidu edu.

Et nõukogude majandus on saavutanud oma ulatuselt ületamatu tõusu, et nõukogude teadus on kätte võitnud juhtpositsiooni reas maailma teaduslik-tehnilise progressi harudes ning et NSV Liidu mõju rahvusvahelisel areenil pidevalt kasvab, selles ei ole muidugi midagi üleloomulikku. See on sotsialismi nende eeliste seaduspärane tulemus, mida on eitanud ja püüavad ignoreerida kodanlikud majandusteadlased. See on sotsialistliku teaduse ja tehnika ning tootmise organiseerimise efektiivsuse, samuti plaani-pärases majanduslikus ülesehitustöös ajateguri oskusliku kasutamise näitajaks.

Suhtelise vahe vähendamine 1929. aastal ületas ameerika tööstus nõukogude tööstuse toodangu üldmahu poolt 17-kordselt NSV Liidu toodangust. Teise moodustas ligikaudu 6 protsenti ameerika toodangust. Teise viisaastaku viimasel aastal (1937. a.) moodustas NSV Liidu toodang meie maa kõrge arenemistempo tulemusena juba 20 protsenti ameerika toodangust. Nii väheneski suhteline vahe 8 aasta jooksul rohkem kui 3-kordselt.

Edasi, sõja-aastatel, muutus vahekord NSV Liidu suhtes

ajutiselt halvemuse suunas. Sõda osutas kahe maa rahvamajanduse arenemisele erinevat mõju. Ameerika tööstusele avas see suured võimalused tootmise laiendamiseks. NSV Liit aga, kes kandis suuri kaotusi rahvusliku vara ja inimeste näol, sai tunda tohutut pinget.

Sõja-aastatel haarasid Ameerika Ühendriigid endale teiste nii sõdivate kui ka neutraalsete maade positsioonid lääne- ja idapoolkera turgudel. Olemasolevate tootmisvõimsuste täie koormatuse ja uute käikulaskmise arvel suurendas Ameerika Ühendriikide tööstus, millest kolm viiendikku täitis sõjatellimusi, toodangu mahu ajavahe- mikul 1938—1943 2,7-kordseks.

NSV Liidule tekitati sõja ajal määratu suuri materiaal- seid kahjusid. Piisab mainimisest, et varem andsid ühe kolmandiku kogu tööstustoodangust röövvallutajate poolt okupeeritud meie maa piirkonnad. Siin hävitati ligikaudu kaks kolmandikku rahvuslikust varast. Üldised materiaal- sed kahjud, sõjakulud ja sissetuleku kaotused ulatusid Isamaasõja aastail 2 triljoni 569 miljardi rublani, mis moodustab ümberarvestatult nende aastate ametliku kursi järgi (1 dollar = 5,30 rubla) ligikaudu 485 miljardit dol- larit. Võrdluseks võib märkida, et kõik Ameerika Ühend- riikide sõjalised kulutused 1941.—1945. aasta jooksul ula- tusid 281 miljardi dollarini, kogu Ameerika Ühendriikide rahvuslik vara ulatus 1946. aastal aga (ameerika majan- dusteadlase R. W. Goldsmith'i hinnangu järgi) 679 mil- jardi dollarini.

On loomulik, et sõja erinevate tagajärgede tõttu NSV Liidu ja Ameerika Ühendriikide suhtes vahemaa nende kahe riigi vahel suurenes. 1943. aastal ületasid Ameerika Ühendriigid NSV Liidu tööstustoodangu mahu poolest 8-kordselt (NSV Liidu toodang moodustas 13 protsenti ameerika toodangust). Edaspidi, pärast 1947.—1948. aas- tat, mil tänu nõukogude rahva ennastsalgavale tööle meie tööstuse sõjaeelne tootmistase taastati, algas vahemaa kiire vähenemine. 1953. aastal ületas ameerika tööstus nõukogude tööstuse kogutoodangu mahu poolest 3-kord- selt, 1957. aastal aga veel ainult 2-kordselt (vt. dia- gramm lk. 10).

Teiste sõnadega: NSV Liidu ülekaal arenemistempos- tingis tootmise käesolevas vahekorras niivõrd kiire ja kasvava muutumise, et praegu ületab Nõukogude Liidu tööstustoodangu üldmaht poole ameerika tööstustoodangu

üldmahust. Nii on muutunud industriaalsete jõudude vahekord NSV Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahel suhtelises väljenduses.

Absoluutse vahe vähendamine Kui suhtelise vahe vähendamiseks piisab ainult tempo ületamisest, siis absoluutse vahe vähendamiseks on vaja mõningaid täiendavaid tingimusi, mis väljendavad uusi kvalitatiivseid momente.

Kuni viimase ajani püüdsid paljud ameerika majandusteadlased sündmuste käiku moonutada. Olles võimetud NSV Liidu tööstusliku arenemise tempo üleolekut eitama, püüdsid nad siiski igati nõrgendada muljet NSV Liidu majandusliku võimsuse kasvust. Nad kinnitasid, et kuigi Nõukogude Liit areneb kiiremini, on absoluutne vahe niivõrd suur, et vaatamata kiirele tempole ei suuda Nõukogude Liit Ameerika Ühendriikidele järele jõuda.

Eriti kinnitati Ameerika Ühendriikide Kongressi ühendatud majanduskomisjoni ettekandes «Majandusliku kasvutendentsid» (1955. a.), et absoluutne vahe kasvab 1975. aastani. Sama komisjoni teises ettekandes «Nõukogude Liidu majanduslik kasv Ameerika Ühendriikidega võrreldes» (1957. a.) toodi esile mõte, et vahe hakkab vähenema alles aja jooksul. Ameerika majandusliku arendamise komitee konfidentsiaalse istungjärgu materjalides pealkirjaga «Nõukogude progress ameerika ettevõtlikkuse vastu» (1958. a.) kinnitas Ameerika Ühendriikide uurimise keskvalitsuse majandusliku uurimisosakonna direktor Edward L. Allan, et absoluutne vahe hakkab vähenema alles 60-ndate aastate paiku.

Iga tõsine väide nõuab tema kinnitamist faktidega, alles siis omab ta jõudu. Kuid nende avalduste usaldatavust tõendavaid fakte ja arvestusi ei saa ameerika majandusteadlased esitada.

Kuidas siis lahendada seda küsimust teoreetiliselt ja praktiliselt? Selle olemus seisab selles, et üleolekuga tempos, kuid suure vahega toodangu hulgas võib iga juurdekasvuprotsent olla esitatud erisuguste absoluutsuurustega. Kuni teatud ajani, vaatamata tööstustoodangu iga-aastasele hoopis kõrgemale kasvuprotsendile kui Ameerika Ühendriikides, olid meie tööstustoodangu juurdekasvu absoluutsuurused väiksemad kui Ameerika Ühendriikides, ja mahajäämus absoluutsuurustes teatud ajal tõepoolest kasvas.

Akumulatsioonid üldisest ulatusest tingituna küpsevad absoluutse vahe vähendamise võimalused järk-järgult. Sel pinnal toimub kvantitatiivsete nähtuste üleminek uuele kvaliteedile. Suhtelise vahe kestva vähenemisega toimub üleminek absoluutse vahe vähenemisele. Vähenemise võimalused sõltuvad praktiliselt sellest, kuivõrd NSV Liidu ja Ameerika Ühendriikide tööstustoodangu juurdekasvu tempo suhe ületab Ameerika Ühendriikide ja NSV Liidu tootmise lähtetaseme vastupidise suhte. Sealjuures, mida suurem on tempovahe NSV Liidu kasuks, seda kiiremini jõuab ta Ameerika Ühendriikidele järele.

Lk. 10 toodud diagramm näitab kujukalt, et nõukogude ja ameerika toodangu hulga absoluutne vahe hakkas vähenema pärast sõda. Võimalused selleks hakkasid kujunema pärast seda, kui NSV Liit, olles tunduvas osas likvideerinud sõja tagajärjed, taastas tootmise sõjaeelse mahu. Ajavahemikul 1948—1953 oli NSV Liidu ja Ameerika Ühendriikide tööstustoodangu aastakeskmise juurdekasv ühesuurus, s. t. absoluutne vahe ei suurenenud.

Pärast 1952.—1953. aastat, mil NSV Liidu tööstusliku tootmise maht jõudis ühe kolmandikuni Ameerika Ühendriikide tootmismahust (s. o. algtasemete suhet väljendati 3 : 1 Ameerika Ühendriikide kasuks), oli absoluutse vahe vähendamiseks küllaldane, et tempode suhe moodustaks 3,1 : 1 NSV Liidu kasuks, s. t. oleks veidi suurem kui tasemete vastupidine suhe. Faktiliselt aga moodustas tööstustoodangu juurdekasvu aastakeskmise tempo (1957. a. kaasa arvatud) Ameerika Ühendriikides 1,7 protsenti ja NSV Liidus 11,7 protsenti (s. t. juurdekasvu tempode suhe moodustas peaaegu 7 : 1 NSV Liidu kasuks). Sellepärast oligi tööstustoodangu juurdekasvu absoluutne suurus NSV Liidus ajavahemikul 1953—1957 juba keskmiselt poolteist korda suurem kui Ameerika Ühendriikides. Nõukogude tööstus hakkas ameerika tööstusele tunduvalt kiiremini järele jõudma. Absoluutne vahe vähenes selle aja jooksul peaaegu ühe viiendiku võrra.

Seoses sellega näidatakse N. S. Hruštšovi ettekandes NLKP XXI kongressile, et on «kätte jõudnud kvalitatiivselt uus etapp võistluses: nüüd on meie maa Ameerika Ühendriikidest ees nii tempo poolest kui ka toodangu igaaastase absoluutse juurdekasvu poolest. Me läheme edasi neli korda kiiremini ja suurendame iga aasta toodangu-

hulka rohkem — järelikult on nüüd palju kergem ameeriklastele järele jõuda».¹

Vahe vähendamise üldised tulemused

Kuidas siis avaldub see kvalitatiivselt uus nähtus võistluse käigus seitseaastakul? NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965

näevad ette tööstustoodangu kasvu 1,8-kordseks ehk keskmiselt 8,6 protsenti igal aastal. See tähendab, et 1965. aastal saavutab meie tööstus praktiliselt ameerika tööstusliku tootmise praeguse taseme. Vahemaa, nagu lk. 10 toodud diagrammist nähtub, väheneb 17 aastalt 7—8 aastale.

Kuid ka Ameerika Ühendriigid ei seisa paigal. Nende tööstus, nagu on näidatud allpool, võib sel perioodil kasvada umbes 15—18 protsenti võrra ehk keskmiselt ligikaudu 2 protsenti aastas.

See tähendab, et Nõukogude tööstuse aastakeskmise juurdekasvu plaaniliste näitajatega (8,6 protsenti) võrreldes on vahemaa ameerika tööstuse ja meie tööstuse vahel veel ainult kaks aastat.

Niisiis — 62 aastat, 17 aastat, 7—8 aastat ja lõpuks 2 aastat — sellises proportsioonis väheneb vahemaa juhtiva sotsialistliku maa ja kõige võimsama kapitalistliku riigi vahel diagrammis näidatud perioodi jooksul.

6 protsenti (1929. a.), 50 protsenti (1957. a.) ja 85 protsenti (1965. a.) — nii muutub NSV Liidu ja Ameerika Ühendriikide kogu tööstusliku tootmise suuruste vaherkord, s. t. suhteline vahe.

Mis aga puutub absoluutsesse vahesse, siis pärast 1953. aastat selgesti väljakujunenud vähenemise tendents saab tormilise arengu seitseaastakul. Tööstustoodangu juurdekasvu absoluutse suuruse poolest ületab NSV Liit Ameerika Ühendriike kolmekordselt.

Järelikult, liikudes edasi Ameerika Ühendriike neljakordselt ületava tempoga ja suurendades tööstustoodangu juurdekasvu igal aastal keskmiselt 3 korda rohkem kui Ameerika Ühendriikides, võib NSV Liit tunduvalt aega võita selleks, et kiirendada võitu majanduslikus võistluses Ameerika Ühendriikidega.

Et otsustada tähtaegade üle, mis kuluvad selleks, et

¹ N. S. Hruštšov, NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965, Tallinn, 1959, lk. 63—64.

lahendada keskmiselt iga elaniku kohta tuleva toodangu hulga poolest Ameerika Ühendriikidele järelejõudmise ülesanne, tuleb üksikasjalisemalt vaadata ameerika tööstuse arenemisvõimalusi ja arvesse võtta võimalikku vahet NSV Liidu ja Ameerika Ühendriikide elanikkonna arvus pärast 1965. aastat.

Ameerika Ühendriikide arenemisvõimalused ja tendentsid Ameerika tööstuse võimaliku tuleviku arenemistempo väljaarvestamisega on tegel-
 nud nii ameerika kui ka nõukogude majandusteadlased. Ameerika Ühendriikide rahvusliku produkti eeldatavat aastakeskmist kasvutempot hinnatakse ameerika majandusteadlaste poolt tavaliselt 4—5 protsendile. Need hinnangud 1965. ja 1975. aastaks on ära toodud Ameerika presidendi juures asuva majanduslike aruannete alase komisjoni poolt kongressile tehtud ettekandes «Ameerika Ühendriikide potentsiaalne majanduslik kasv lähemal aastakümnel» (niinimetatud Ansley aruanne), presidendi juures asuva toorainepoliitika-alase komisjoni aruandes (niinimetatud Paily aruanne), Ameerika Ühendriikide Kongressi ühendatud majanduskomisjoni ettekandes «Majandusliku kasvu tendentsid» ja reas teistes töodes.

Nende kapitalismi arengu üldisi seaduspärasusi ja selle sisemisi vastuolusid ignoreerivate ning kodanliku pealisehituse osatähtsust ülehindavate arvestuste ekslikkust on tegelikkus juba ise tõestanud.

«Majandusliku kasvu tendentside» autorite arvates, kes märkisid Ameerika Ühendriikide jaoks 1953. aastast alates kahekümne aasta peale tööstuse iga-aastaseks kasvuks 4 protsenti, ei sõltu tootmise suurendamise võimalused «Ameerika Ühendriikide füüsilistest võimalustest... vaid pigem valitud poliitikast». Teatavasti on Ameerika Ühendriikide valitsus tarvitusele võtnud rohkesti abinõusid selleks, et stimuleerida tootmise laiendamist. Kuid ta ei ole saavutanud soovitud tulemusi, mille üle võib otsustada nii diagrammi (lk. 10) kui ka allpool toodud Ameerika Ühendriikide tööstusliku tootmise füüsilise mahu indeksi dunaamika järgi, alates eespoolmainitud 1953. aastast.

Tabel 2

Ameerika tööstusliku tootmise füüsilise mahu indeksid

1953. a.	1954. a.	1955. a.	1956. a.	1957. a.	1958. a.
100	93	104	107	107	100

See asjaolu, et selgesti väljenduvale depressiooni tendentsile ameerika ökonomikas vastandub nõukogude tööstuse oma ulatuselt seniolematu tõus, sundis Ameerika Ühendriikide valitsevaid ringkondi uutele majanduslikele otsinguile. 1958. ja 1959. aastal esitati Ameerika Ühendriikides rida uusi programme Rockefelleri fondi, presidendi endise nõuniku majandusteadlase Kaiserlingi, endise rahandusministri senaator Humphrey ja Ameerika Ühendriikide presidendi Eisenhoweri poolt. Ettepanekute majanduslik olemus seisis selles, et vastava riikliku poliitika kaudu tagada ameerika toodangu aastakeskmiseks kasvuks lähema 5—10 aasta jooksul 4—5 protsenti.

Missugused on siis Ameerika Ühendriikide tegelikud võimalused?

Sellele võib anda vastuse ameerika majanduse möödunud arengu ja selle edaspidiste struktuuriliste muutuste võimaliku mõju analüüs.

Olles seotud maailmamajanduse ja siseturu spetsiifiliste tingimustega ning eriti militariseerimise mõjul, näitas ameerika tööstus üksikutel perioodidel (1939—1943, 1950—1953) teatavat kasvu. Kuid järgnevatel perioodidel alanes tunduvalt aastakeskmise arenemistempo tootmise languse tõttu. Piisab mainimisest, et juba 1957. aastal, mil Ameerika Ühendriigid saavutasid sõjajärgse tõusu kõrgpunkti, ületas ameerika tööstustoodangu maht 1943. aasta taseme ainult 13 protsenti võrra, s. t. aastakeskmise juurdekasv oli ajavahemikul 1944—1957 vähem kui 1 protsent.

Sel perioodil eristuvad ameerika tööstuse struktuurilistes muutustes ja tootmise vastavas dünaamikas selgesti kolm etappi.

Esimesel etapil (1944—1947) — üleminekul sõja-aastate majanduselt sõjajärgsele majandusele — leidis aset sõjalise tootmise tunduv vähenemine ja kogu tsiviiltootmise ning eriti tarbekaupade tootmise kiire kasv.

Teisel etapil (1948—1953) — konjunktuuri võrdlemisi kiire tõusu ajajärgul — avaldas esialgset stimuleerivat mõju militariseerimine ja ameerika tööstuse tootmisvõimsuste kiire laienemine. Tootmisvahendite tootmise juurdekasvu aastakeskmise protsent ameerika tööstuses (grupp «A») moodustas orienteeruvate arvestuste järgi tol ajal ligikaudu 7 protsenti, tarbeesemete alal (grupp «B») aga ligikaudu 4 protsenti.

Kolmandal etapil (1954—1957) — tõusu lõpulejõudmise etapil — vähenes tunduvalt kasvutempo grupis «A». See moodustas juba vähem kui 2 protsenti. Kuni 2 protsendini vähenes tempo samuti ka grupis «B».

Ameerika Ühendriikide kogu tööstusliku tootmise aeglane tõus tol etapil osutab ilmsele põhikapitali ületootmisele. 1957. aastal jõudis põhikapitali järjekindlalt kasvav alakoormatus ühe kolmandikuni kõigist ameerika tööstuse tootmisvõimsustest.

Ilmset negatiivset mõju avaldas ka militariseerimine. 1953.—1958. aastal moodustas sõjatoodang Ameerika Ühendriikide kogutoodangust umbes 14 protsenti. Sõjalise tootmise aastakeskmise maht moodustas umbes ühe kolmandiku sõjalise tootmise mahust aastail 1941—1945. Kuid ka niivõrd tähelepanedava sõjalise tootmise juures ei suutnud Ameerika Ühendriigid siiski kahel korral vältida tootmise langust (1953.—1954. a. ja 1957.—1958. a.).

Esialgu, kui uute kapitalimahutuste suurenemist stimuleeris militariseerimine, viis sõjatööstuse harudes ja sõjalise tootmise laiendamiseks töötavais tootmisharudes töötajate arvu kasvamine nõudmise suurenemisele isiklike tarbeesemete järele. See avaldas mõju kasvutempo tõusule. Kui aga sõjatööstuse ehitamine ja laiendamine hakkas lõpule jõudma, kaotas see tegur oma jõu.

1955.—1958. aastal ei suunatud uusi kapitalimahutusi uue ehitamisele, s. o. ameerika tööstuse tootmisaparaadi laiendamisele, vaid peaaesjalikult seadmete moderniseerimisele, olemasolevate tehaste paremaks muutmisele. Uus tendents tootmise kasvus hakkas ilmnema ilma tööstusliku koormatuse vastava suurenemiseta, s. o. tootmise suurenemises peamiselt toodangu kasvu arvel.

Põhikapitali kasvu võimaluste, sõjatellimuste mõju ja tarbimise struktuuris ning ulatuses toimunud muutuste hinnang ei anna alust eeldada möödunud perioodiga võrreldes kuigivõrd tõsiseid muutusi tempos. On oodata, et eelolevaks 5—10 aastaks kujuneb kasvutempo tunduval määral siseturu laiendamise võimalustest elanikkonna juurdekasvu arvel ja saavutatakse peamiselt toodangu suurendamise alusel. Tööstusliku tootmise aastakeskmise juurdekasv Ameerika Ühendriikides järgneva 10 aasta jooksul ei ületa kuigi palju elanikkonna juurdekasvu ja moodustab ligikaudu 2 protsenti aastas.

NSV Liidu
majandusliku
põhiülesande
lahendamise
tähtaeg ja
tingimused

See tähendab, et 1965. aastal on ameerika tööstustoodangu üldmaht ainult 15—18 protsendi võrra suurem kui praegu. Nende arvude lihtne vastuseadmine NSV Liidu tööstusliku kasvu aastakeskmise plaanilise tempoga — 8,6 protsendiga — näitab, et 1965. aastal on ameerika

tööstuse edumaa nõukogude tööstuse ees veel ainult kaks aastat. Järelikult, arvestades nende kasvu, jõuame Ameerika Ühendriikidele järele kahe aasta jooksul pärast seitsme aasta plaani täitmist. Kuna elanikke on NSV Liidus 18—20 protsendi võrra rohkem kui Ameerika Ühendriikides ja see vahetõrge mõlemates maades elanikkonna ühesuguse juurdekasvu tempo juures (1,7%) säilib ka tulevikus, siis läheb meil ameerika iga elaniku kohta tuleva tööstustoodangu hulga saavutamiseks tarvis täiendavalt veel kolm aastat. Kokku viis aastat — see on pärast seitseaastaku täitmist vajalik tähtaeg NSV Liidu majandusliku põhiülesande lahendamise lõpuleviimiseks.

Veel kiiremini ületab Nõukogude Liit Lääne-Euroopa tööstusmaade praeguse majandusliku arenemise taseme. Orienteeruvad arvestused näitavad, et 1965. aasta lõpuks ületab NSV Liit tööstusliku kogutoodangu poolest iga elaniku kohta Saksa Föderatiivse Vabariigi vähemalt 1,1-kordselt, Inglismaa 1,3-kordselt ja Prantsusmaa 1,7-kordselt.

Ameerika Ühendriikide ja Lääne-Euroopa maade mitmesuguste toodanguliikide poolest ületamise tähtajad on muidugi erinevad neist tähtaegadest, mis on arvestatud tööstuse jaoks tervikuna. Tööstuse mitmesugused harud arenevad erisuguselt. Ühtede toodanguliikide alal (kivisüsi, villane riie) on meie toodang juba praegu ameerika omast suurem. Teiste liikide alal (elektrienergia) läheb võib-olla tarvis ülalnäidatust pikemat tähtaega.

Mõnede toodanguliikide alal ei ole Nõukogude Liidul loomulikult vaja võistelda Ameerika Ühendriikidega. NSV Liit ei kopeeri kapitalistlike maade majanduse struktuuri koos selle puuduste ja liialdustega.

Tööstustoodangu üksikute liikide alal (ka tõenäoliselt uue keemia alal) võib Nõukogude Liit vahele jätta rea etappe, mille tegid läbi kapitalistlikud maad, ja arendada tootmist kiiresti uuel, palju kõrgemal tasemel.

Toodangu võrreldavat hulka iga elaniku kohta mitmesuguste tööstustoodangu liikide järgi NSV Liidus, Inglismaal ja Prantsusmaal näeme alljärgnevas tabelis.

Tabel 3

Tootmine iga elaniku kohta NSV Liidus ja Lääne-Euroopa maades

	Elektrienergia (kWh)	Kivisüsi (kg)	Teras (kg)	Tsement (kg)	Puuvillane riie (m)	Jalatsid (paarides 10 elaniku kohta)
NSV Liit 1965. a.	2241	2638	392	349	34	22
Inglismaa 1957. a.	1946	4397	427	238	29	27
Prantsusmaa 1958. a.	1297	1299	328	308	41	16

Märkus: NSV Liidu elanikkond moodustab autori orienteeruva hinnangu järgi 1965. aastal ligikaudu 232 miljonit inimest.

Inglismaal oli 1958. aastal tootmine väiksem kui 1957. aastal.

Palju varem jõuab NSV Liit Ameerika Ühendriikidele järele ja läheb tenast mööda põllumajandusliku tootmise ja toidukaupade tarbimise poolst iga elaniku kohta. Praegu ületavad Ameerika Ühendriigid meid põllumajandusliku tootmise poolst iga elaniku kohta ainult 1,4-kordselt. Olles agraarkriisi mõju all, ei saa nad suurendada põllumajanduslikku tootmist käesoleva seitsme aasta jooksul rohkem kui 12—15 protsendi võrra ja ületavad järelikult 1965. aastal iga elaniku kohta tootmise kaasaegse taseme NSV Liidus 1,5—1,6-kordselt. Kuivõrd aga NSV Liidu põllumajanduslik kogutoodang suureneb seitsme aasta jooksul umbes 1,7-kordseks, siis on täiesti tõenäoline, et põllumajandusliku tootmise alal lahendatakse NSV Liidu majanduslik põhiülesanne seitseaastaku raamides.

Seitsme aasta plaani täitmise tulemusena kindlustatakse nõukogude rahvas täielikult suures valikus ja kõrgekvaliteetsete toiduainetega. Üheaegselt toimuvad struktuurilised muutused, mis väljenduvad tarbimise kvalitatiivses paranemises. Väheneb iga elaniku kohta kartuli ja leiva-saaduste tarbimine piimasaaduste, liha, või, suhkruga ja puuviljade tarbimise suurenemise arvel.

NSV Liidu Meditsiiniliste Teaduste Akadeemia Toitlusinstituudi arvestuste kohaselt läheb sõltuvalt meie maa

mitmesuguste piirkondade tingimustest NSV Liidus iga elaniku kohta tarvis keskmiselt 73—91 kilogrammi liha aastas. Ameerika Ühendriikides on liha tarbimine iga elaniku kohta umbes 90 kilogrammi ümber aastas. Käesoleval ajal toodetakse meil arvestuses iga elaniku kohta 38 kilogrammi liha. 1965. aastal viiakse liha tootmine plaaniliselt 71 kilogrammini. Plaanis on ette nähtud tõsta liha kogutoodang vähemalt 16 miljoni tonnini.

Et jõuda Ameerika Ühendriikidele järele liha tootmises iga elaniku kohta, on meil tarvis toota 20—21 miljonit tonni liha aastas. Arvestused, mis esitati NLKP XXI kongressil N. G. Ignatovi sõnavõtus, näitavad, et eesrindlike kolhooside patriootliku üleskutse täitmise tulemusena võidakse meil toota aastas 20,5 miljonit tonni liha. Järelikult tagab plaani ületamine ühe neljandiku võrra, s. o. ajateguri edukas kasutamine loomakasvatuse arendamisel selle, et me 1965. aastal jõuame liha tarbimise tasemeni Ameerika Ühendriikides.

Suhkru tarbimise norm keskmiselt iga elaniku kohta NSV Liidus peab Toitlusinstituudi arvestuste järgi moodustama 27—33 kilogrammi. Praegu toodame iga elaniku kohta 26 kilogrammi, kuid 1965. aastal 41—44 kilogrammi suhkrut. Suhkru keskmine tarbimine iga elaniku kohta Ameerika Ühendriikides ja Inglismaal on juba pikemat aega 43—44 kilogrammi ning Prantsusmaal — 30 kilogrammi tasemel.

Iga elaniku kohta toodud keskmiste näitajate analüüsimisel võib tekkida kaks küsimust. Kas on õige võrrelda toodangu hulka NSV Liidus tarbimise mahuga kapitalistlikes maades? Kas keskmised näitajad iga elaniku kohta väljendavad küllalt hästi ühiskonna mitmesuguste liikmetele jaotamisel langevate materiaalsete hüvede tegelikku hulka?

Ilmselt on eri maade elanikkonna ühtede või teiste kaupadega kindlustamise taset kõige parem võrrelda tarbimise mahu järgi. Piisab ütlemisest, et viimastel aastatel läks Ameerika Ühendriikides toodetud nisust rahva tarbeks ainult ligikaudu kolm viiendikku. Ülejäänud osa kas turustati välisturgudel või riknes ladudes ja hävitati. Suhkru tootmine on Ameerika Ühendriikides tunduvalt väiksem kui NSV Liidus, kuid tarbimine on suurem, sest suur kogus suhkrut imporditakse Ameerika Ühendriikidesse istandustest, mida teistes maades kontrollib ameerika kapital.

Sellepärast tuleb rea kaupade suhtes kapitalistlikes maades kasutada tarbimise näitajaid.

Nõukogude majanduse jaoks, nagu teada, ei oma aga väliskaubanduse käive seda tähendust, mida ta omab ameerika või inglise majanduses. Meie rahvamajanduse toodangut kasutatakse viljakalt, sellepärast langevad enamiku kaupade toodangu näitajad praktiliselt ühte tarbimise näitajatega. Järelikult on selline võrdlemine lubatav.

Eeltoodud keskmised arvud annavad vastuse küsimusele, kui palju tuleb üht või teist toodet keskmiselt iga inimese kohta, kuidas väheneb vahemaa seitsme aasta plaani täitmise käigus. Kuid nad ei kõnele sellest, kuidas jaotatakse kõrgeltarenenud ja rikastes kapitalistlikes maades toodetud saadusi nende maade paljumiljonilise elanikkonna hulgas, ja mida annab tootmine sellele «hingele», kel on raha, ning sellele, kes on sunnitud ainult kuidagi ära elama.

Ameerika Ühendriikides jääb tarbimise tegelik kasv turu kitsapiirilisuse tõttu maha tootmise kasvu võimalustest. Keskmiste arvude taga peitub suur vahe tootmise ja tarbimise mahus, elanikkonna jõukate kihtide ja töötajate toitlustamistasemes. Seda tõendavad ka arvestused, mis on tehtud Ameerika Ühendriikide ametlike andmete alusel tarbimise suuruse kohta mitmesuguse sissetulekuga (2000 ja 10 000 dollarit) perekondades. Need arvestused näitavad, et võrreldes rikaste perekondadega tarbisid väiksema sissetulekuga perekonnad 1955. aastal piima-saadusi 29 protsendi, liha ja kalasaadusi 39 protsendi, värsket köögivilja 30 protsendi ja värsket puuvilja 53 protsendi võrra vähem.¹

Kongressi ühendatud majanduskomisjoni ametlikel andmetel oli 1955. aastal Ameerika Ühendriikides vähem kui 2000-dollarilise aastapalgaga 8 330 000 perekonda ja 6 220 000 vallalist. Järelikult said 32—36 miljonit inimest Ameerika Ühendriikides toitlustamisiinimumi. Need lihtsad ameeriklased, nagu kirjutas ajakirjanik Joseph North, «elavad igavese kartuse tingimustes — kartuses tänase päeva ees, kartuses homse päeva ees, kartuses oma

¹ «Food Consumption of Households in the United States», Washington, 1956, pp. 19—20 toodud andmete järgi.

töö ja perekonna pärast. Ebakindlus eelkõige leivapala suhtes ripub alaliselt ameeriklaste kohal».

Veelgi raskem on paljude miljonite töö kaotanud inimeste olukord. Massiline tööpuudus on saanud ameerika elulaadi lahutamatuks koostisosaks. Juba pikemat aega kõigub täielikult töötute arv 4—5 miljoni ümber. Tootmise kriisilise languse perioodil aastail 1957—1958 kaotas töö 8 500 000 inimest. Peale selle töötasid vähemalt 4 miljonit inimest osa nädalast ja said järelikult tunduvalt kärbitud töötasu. Tol ajal kannatas iga neljas perekond Ameerika Ühendriikides tööpuuduse all ja 2 600 000 töötajat kasutasid lõplikult ära õiguse toetuse saamiseks töötaoleku puhul.

Hiljem, kui tööstusliku tootmise tase 1959. a. kevadel jõudis peaaegu kriisieelseni, moodustas tööga rakendus tööstuses ametiühingu tegelase J. Meany sõnade järgi kriisieelsest tasemest ainult 40 protsenti. 4,5 miljoni täielikult töötutu ja 2,5 miljoni osalise töönädalaga töötaja olemasolu sundis ametiühinguid 1959. a. aprillis kokku kutsuma tööpuuduse-alase rahvusliku konverentsi. «Uurimine, mis viidi läbi Lääne-Virginias ja Kentuckys,» teatas konverentsil ameerika senaator Douglas, «näitas, et kaasajal on mehi, naisi ja lapsi, kes pikkamisi nälga surevad... Säärane olukord,» lisas ta, «ei valitse mitte ainult kaevandusrajoonides ja ka mitte ainult mainitud osariikides.» Ja seda tingimustes, mil ladudes hoitakse 9 miljardi dollari väärtuses «üleliigseid» toiduaineid, mis ei leia turustamist elanikkonna madala maksevõime tõttu!

Missugused on aga tulevikuperspektiivid? Missugused on perspektiivid nende miljonite inimeste jaoks, kes küll töötavad, kuid elavad alalises ärevuses homse päeva pärast?

Ameerika majandusteadlaste hinnangu järgi viib viimastel aastatel arenev tootmise tehnilise ratsionaliseerimise tendents ilma tööstuse tootmisaparaati vastavalt laiendamata sellele, et 1965. aastaks hõlmab tööpuudus 10—15 protsenti Ameerika Ühendriikide iseseisvast tööst ja tulust elatuvast elanikkonnast. Teiste sõnadega: täielikult töötute üldarv Ameerika Ühendriikides kasvab 10—12 miljoni inimeseni.

Tekib küsimus, mis kasu on ameerika töötule sellest, et tema maal toodetakse keskmiselt iga elaniku kohta palju tarbekaupu? Eks tähenda «võrdsed tingimused» kapita-

lismi juures ju seda, et jõukate võimu rikkus kasvab, vaesed aga jäävad endiselt puudusse.

Sotsialismi tingimustes on kõik teisiti. Tootmise kasvu selleks ju planeeritaksegi, et tagada igakülgset ja laienevas mastaabis ühiskonna kõigi liikmete tarvidused. NSV Liidus viib tootmise suurendamine vahetult kogu elanikkonna tarbimise kasvule. Seitseaastakul on eriline tähelepanu pööratud väiksepalgaliste töötajate kategooriate elatustaseme tõstmisele.

Seitsme aasta plaani eesmärkide ja tulemuste suurus avaldub selgesti kogu nõukogude rahva materiaalse heaolu tunduvas kasvus tööpäeva samaaegse lühenemise juures. NSV Liidu töötajad on vahetult huvitatud seitsme aasta plaani ülesannete kiireimast ellurakendamisest. See leiab väljenduse töötajate vastukohustustes, mis seavad oma eesmärgiks plaani ületamise. Plaani ületamine meie maal leiduvate sisemiste reserve ja ajateguri maksimaalse kasutamise arvel kiirendab NSV Liidu majandusliku põhiülesande lahendamist.

MÕNINGAID NSV LIIDU KIIRE ARENEMISE MAJANDUSLIKKE ALUSEID

«Venemaa, kes alles nelikümmend aastat tagasi oli mahajäänud maa, saab kiire majandusliku arenemise hiilgavaks eeskujuks,» kirjutas ajaleht «New York Times» 1958. aasta novembris.

Ameerika kodanlus, kes varem otsis NSV Liidu edusammudele selgitust tootmise ühtedes või teistes tehnilistes muutustes, on asjaolude survele hakanud sügavamalt uurima Nõukogude Liidu kogemusi. Teda ei erguta selleks muidugi mitte soov sotsialistliku korra kogemuste ülevõtmiseks, vaid, nagu kogemata välja lobises majandusteaduste professor J. Adams, hädaoht ameerika majandussüsteemile, sest ameeriklased võivad tahta oma majanduse organisatsiooni ümbervahetamist vene omaga siis, kui Nõukogude Liit saavutab Ameerika Ühendriikidest kõrgema elatustaseme.

NSV Liidu autoriteedi tugevnemine ja sotsialismileeri positsioonide kindlustumine rahvusvahelisel areenil sundis ameerika kodanlust uuesti ümber hindama kahe maa võistluse tulemusi, võrdlema Ameerika Ühendriikide ja

NSV Liidu tugevaid ning nõrku kohti ja tegema vastavaid järeldusi. Eriti tugev käärimine algas kodanluse peades pärast nõukogude kunstlike Maa kaaslaste lendulaskmist ja NSV Liidu seitsme aasta plaani arvude avaldamist. Ameerika majandusliku arendamise komitee hooldajate nõukogu esimehe Donald K. Davidi kaalutlused viisid teda näiteks mõttele, et nõukogude teaduse ja tehnika taga «avaneb midagi enamat. See on sotsiaalne süsteem...». Järeldus on kapitalismi eest võitlejale ebatavaline, kuid põhiliselt õige.

Praktika on näidanud, et Ameerika Ühendriigid on Nõukogude Liidust vähem võimelised ressursside mobiliseerimiseks ja jõupingutuste koondamiseks. Sotsialistlik kord võimaldab püstitada suuri perspektiive ning tal on ka erakordne võime nende edukaks ellurakendamiseks. Sotsialistlikud tootlike jõudude kasvu ja tootmissuhete alalise täiustumise seaduspärasused — need on NSV Liidu ja kõigi sotsialismimaade kiirendatud ühiskondliku arenemise peamiseks seismiseks vedruks.

Võimalused kiireks ja tunduvaks progressiks kindlustatakse vahetult kommunistliku partei õige poliitikaga. Teenides rahvast, igati arvesse võttes tema kogemusi ja kajastades ta huvisid, avastab partei sotsialistliku korra reserve, tõstab valminud ning vajalikud ülesanded esile ja suunab loovalt kõigi töötajate jõupingutused nende täitmisele.

Aja säästmine — sotsialismi seadus Sotsialismi majandusseaduste objektiivseid nõudeid ellu rakendades on Nõukogude riik kõigil majandusliku arenemise etapidel igakülgsest kasutanud kõiki kiirendatud kasvutingimusi. Nende tingimuste kogum kerkib komplekselt pinnale ajateguris. Selle osatähtsus tõusis koos tootlike jõudude arenemisega, tootmissuhete täiustumisega ja sotsialismi ülemaailmsete positsioonide laienemisega.

Suure tõuke ajateguri kasutamiseks NSV Liidu ja kõigi sotsialismimaade majanduslikus võistluses kapitalismiga andis NLKP XX kongressil formuleeritud ja XXI kongressil läbitöötatud parteijoon.

Alles neli aastat on möödunud NLKP XX kongressist. See aeg ei ole pikk, kuid tehtud töö mahu ja toimunud muutuste mõju poolest majanduse edasiarenemisele on nende aastate tähtsus tõepoolest hindamatu. Põhjalikult on ümber korraldatud tööstuse ja ehitustegevuse juhti-

mine, tagatakse keemiatööstuse, eriti selle noorte, progressiivsemate harude kiirendatud arendamine, võeti kurssi meie maa kütusebilansi otsustavale muutmisele ja forsseeritakse soojuselektrijaamade ehitamist. Põhjalikud viljastavad muutused kolhoosiküla ellu tõi masina-traktorijaamade reorganiseerimine, põllumajandussaaduste varumise uus kord ning teised partei ja valitsuse abinõud.

Nende nõukogude majanduse reservide tegevusserakendamise avab võimalused meie maa ressursside täielikumaks kasutamiseks kiirel ja laieneval majanduslikul arenemisteel. Sellele aitab kaasa samuti sotsialismileeri jõudude sügav konsolideerumine ning rahvusvahelise sotsialistliku tööjaotuse kõrgemate vormide ja printsiipide järjekindel ellurakendamine.

Ajateguri kasutamine avaldub vahetult töö ja tööaja vastastikuse seose ja kokkuhoiu tulemuste mõju kaudu arenemise kiirenemisele. Ajateguri kasutamise võimalusegi määrab kindlaks see, et sotsialism on sünnitanud kapitalistlikest stiimulitest palju võimsamad ühiskondlikud kokkuhoiu stiimulid. Aja kokkuhoiule viib lõpptulemusena kogu kokkuid. See saab sotsialismi arenemisseaduseks.

Mida vähem aega kulub sotsialistlikul ühiskonnal ühtede toodanguliikide tootmiseks, seda rohkem aega võidab ta loomulikult teiste kogu ühiskonnale vajalike toodanguliikide või vaimsete hüvede tootmiseks. Järelikult sõltub sotsialistliku ühiskonna kõigi liikmete arengu mitmekülgsus, tarbimine ja tegevus aja kokkuhoiust. «Sellepärast,» märkis K. Marx, «jääb aja kokkuid, samuti nagu eri tootmisharude järgi tööaja plaanipärane jaotaminegi, esimeseks majandusseaduseks kollektiivse tootmise alusel. See muutub isegi palju suuremal määral seaduseks.»¹

Sellest K. Marxi juhendist järeldub, et lõpptulemusena peab aja kokkuid väljenduma kogu rahvamajanduse plaanipärase, proportsionaalse organiseerimise tulemustes. Nagu igasugune majanduslik kokkuid, leiab ka töö ja aja kokkuid oma lõpliku, üldistava väljenduse väärtuselistes näitajates. Aja kokkuhoiu seadus järelikult mitte ainult ei väljenda, vaid ka stimuleerib plaanipärase, proportsionaalse arenemise seaduse toimet ja väärtusseaduse teadlikku kasutamist kogu ühiskonna huvides.

Aja ja töökulu kokkuid on rahva töö kõige suurema

¹ Архив К. Маркса и Ф. Энгельса, т. IV, стр. 119.

efektiivsuse, s. o. ühiskondliku töö viljakuse kasvu vahetuks kindlustajaks. Tooraine, kütuse ja materjalide kokkuhoid, seadmete ja tootmishoonete tootlikum kasutamine, tootmisprotsesside parem organiseerimine ja tööperioodide lühendamine ning tootmise progressiivne tehnoloogia vähendavad elava ja asjastatud töö kulutusi, alandavad tootmiskulusid. Tänu sellele väljendub saavutatav ühiskondliku töö kokkuhoid tootmise laiendamise ja tootmisprotsesside kiirendamise eesmärgil kasutatavate täiendavate ressursside summas.

Töö ja materiaalsete kulutuste kokkuhoid väljendub seitseaastakul tootmiskulude alanemises tööstuses, transpordis ja sovhoosides umbes 850 miljardi rubla võrra.

Aja võit võistlusēs Ameerika Ühendriikidega tagatakse käesoleval seitseaastakul rea uues plaanis ettenähtud suurte ürituste ellurakendamise arvel. Nende hulka kuuluvad:

— rahvamajanduse tootvaise harudesse tehtavate kapitaal mahutuste tunduv suurendamine;

— kapitaal mahutuste vastav kontsentreerimine kõige tähtsamatesse ja sõlmobjektidesse (soojuselektrijaamad, keemiatööstus jt.);

— tootmise laiendamine peamiselt olemasolevate ettevõtete tehnilise rekonstrueerimise ja moderniseerimise arvel;

— uue tehnika ja tehnoloogia tootmisse juurutamine;

— tööstuse kontsentreerimise ja spetsialiseerimise edasiarendamine.

Ajategur ja tempo Seitsme aasta plaani arvude ja ülesannetega tutvumisel võib esimesel pilgul paista, et siin on vasturääkivusi. Plaan püstitab peaprobleemina maksimaalse aja võitmise probleemi, kuid selles märgitud tööstuse aastakeskmise kasvutempo (8,6 protsenti) on tegelikult madalam möödunud perioodide tempost. Kas see ei anna tunnistust tempo vaibumisest? Kas ei tuleks kehtestada palju kõrgem tootmise kasvutempo ja seega lähendada meie maa majandusliku põhiülesande lahendamist?

See vaieldamatu tõde, et sotsialistlik majandus areneb kapitalistlikust majandusest tunduvalt kiiremini, ei ole paljudele kodanlikele majandusteadlastele meeltemööda. Püüdes rahvahulkades nõrgendada muljet, mis on tekkinud sotsialistliku majanduse tormilise kasvu tõttu, katsuvad

nad sotsialistlikule majandusele külge pookida «hääbuva kasvu» teooriat. Iseäranis propageerisid seda ameerika majandusteadlased Ameerika Ühendriikide Kongressile tehtud ettekandes «Majandusliku kasvu tendentsid» (1955. a.) ja ameerika majandusliku arengu komitee kogumikus «Nõukogude progress ameerika ettevõtlikkuse vastu» (1958. a.). Pärast seitsme aasta plaani arvude avaldamist tõstis rida ameerika ajalehti selle küsimuse ümber uuesti kära.

Ajaloo kogemus näitab, et kõikides tööstuslikult kõrgesti arenenud sotsialistlikes maades kujuneb pärast esialgset forsseeritud industrialiseerimise perioodi püsiv kõrge tempo. Nõukogude Liit muutus juba ammu tööstuslikult arenenud riigiks. 1957. aastal saavutas ta Ameerika Ühendriikide tööstusliku tootmise sõjaeelse taseme ja liigub endiselt edasi tähelepandava, Ameerika Ühendriikidele kättesaadamatu tempoga.

Sotsialistlikus ökonomikas, kus pole turu mahu laiendamiseks muid piire peale aja, dikteerivad tootmise igakülgse laiendamise vajadust töötajate järjekindlalt kasvavad nõudmised. Need nõudmised on põhiliselt piiramatud. Nende rahuldamise võimalikkus sõltub ainult tootlike jõudude juba saavutatud tasemest ja arenemismastaapist.

Olles kindlaks määratud plaaniga (vastavalt majandusseaduste nõuetele ja lähtudes püstitatud ülesannetest ning olemasolevatest võimalustest), mitte aga stiihiliselt, nagu kapitalismi juures, sõltub tootmise laiendamise tempo vahetult akumulatsiooni ja tarbimise vahekorrast.

Tempo ei ole muidugi nüüd ja igavesti kindlaks määratud suurus. Tempo kiirus ei ole eesmärk omaette, vaid taastootmise üldiste tingimuste väljendus, millel on igas konkreetsetes ajavahemikus omad iseärasused. Vastavalt tekkivatele arengu ülesannetele, vajadustele ja võimalustele, võib muutuda ja peab muutuma ka tootmise laiendamise tempo. Ta võib kõrvale kalduda selle perioodi keskmisest suurusest nii alanemise kui ka tõusu poole, sõltuvalt kapitaalimahutuste suunast ja suurustest. Siiski ei ole sel kõigel mitte midagi ühist ei kapitalistlikele maadele omase kogu tempo alanemise tendentsiga ega ka kuri kuulsa kodanliku «hääbuva tempo» teooriaga. Sotsialistlikus majanduses kujuneb kapitalistliku majanduse võimalusi tunduvalt ületav püsiv tööstuslik kasvutempo.

Konkreetselt on seitseaastaku tempo arvestatud nii, et saavutada tootmise suur juurdekasv ühiskondliku töö minimaalsete kulutustega. Sellised tingimused lubavad plaani ülesandeid täita rahvamajanduse mitmesugustes harudes ilma ülearuse pingeta, tootmise kõige ökonoomsena organiseerimisega ning akumulatsiooni ja tarbimise huvide optimaalse ühendamisega.

Väga pingelise plaani puhul ei oleks välditud reas punktides selle mittetäitmise võimalus. See aga võiks viia selleni, et mitmesugustest majandusharudest ei saa vajalikku toorainet, materjale ja seadmeid, viiks järelikult võimalikele seisakutele ja taastootmise disproportsioonidele, mis omakorda võiksid põhjustada tööviljakuse ja töötasu vähenemist.

Seejärel ongi seitsme aasta plaan koostatud niisuguse arvestusega, et omada reserve ja saada täiendavat üleplaani akumulatsiooni. Need tagavad kogu rahvamajanduse rütmilise töö, tööviljakuse kasvu, töötasude püsivuse ja suured võimalused töötajate elatustaseme tõstmiseks.

Plaan kahtlemata ületatakse. Tööstustoodangu aastakeskmise juurdekasvu korral 2 protsendi võrra üle plaani võib meie maa saada seitseaastakul täiendavat tööstustoodangut rohkem kui 900 miljardi rubla väärtuses. Teiste sõnadega: ainuüksi selle plaani kaheprotsendilise ületamise arvel võib saada veel niisama palju tööstustoodangut kui toodeti 1947., 1948. ja 1949. aastal kokku. Sadu miljardeid rublasid sellest täiendavast akumulatsioonist suunatakse eelkõige elamute, eelkooliealiste laste asutuste ja internaatkoolide ehitamiseks.

Kapitaalmahutused ja võimalused tootmise kiirendatud laiendamiseks Igasuguse riigi majandusprobleemide hulgas on laiendatud taastootmise kindlustamiseks peamine koht akumulatsiooni ja kapitaalmahutuste probleemil. Kapitaalmahutuste maht määrab tootmise kasvu ja tootlike jõudude arenemise võimalused.

NSV Liit on oma rahvuslikust tulust suunanud kapitaalmahutusteks alati suurema osa kui Ameerika Ühendriigid. Viimasel ajal on ilmnunud uued asjaolud, millel on suur tähtsus kahe maa edasise arenemistempo kindlaksmääramisel. NSV Liit on hakanud Ameerika Ühendriike ületama nii rahvamajanduse tootmisharudesse paigutatavate kapitaalmahutuste suhtelise kui ka absoluutse suuruse poolest.

Aastakeskmised kapitalimahuused Ameerika Ühendriikide tööstusse, põllumajandusse ja transporti moodustasid viimase kolme aasta jooksul (1955—1957), s. o. aastate jooksul, mil kapitalimahutuste tase oli kõige kõrgem, 27 miljardit dollarit, mis teeb ametliku kursi järgi 108 miljardit rubla. Kapitaalmahutused tootmiseks määratud objektidesse moodustasid NSV Liidus viimase 7 aasta jooksul (1952—1958) keskmiselt üle 117 miljardi rubla aastas. Käesoleval seitseaastakul kasvavad need keskmiselt 216 miljardi rublani aastas.

Taastootmise tempo ei sõltu muidugi mitte ainult kapitaalmahutuste suurusest, vaid veel suuremal määral nende efektiivsest kasutamisest, mis võimaldab kõige lühema ajaga saada maksimaalset tagastumist. Ühiskondlike tootmiskulude taset väljendavate kapitaalmahutuste efektiivsuse hindamisel tekib küsimus, missugune kapitaalmahutuste kasutamise tee on kasulikum. Kas selleks on tee, kus mõningal määral vähema väärtusega toodangu tagamiseks on tarvis suuremaid kapitaalmahutusi, või tee, kus toodangu väärtus on kõrgem, kuid sama toodangu hulka võidakse saada vähemate kapitaalkulutustega?

Ühiskonnal on tähtis arvestada erinevusi kasutatavate vahendite käibe kiiruses, ja iga kord lahendatakse see küsimus praktiliselt, konkreetsest olukorrast ning ülesannetest lähtudes.

Majandusliku võistluse konkreetne ajalooline olukord, mis nõuab ajateguri igakülgset kasutamist, dikteerib praegu vajadust arvestada esmajoones kapitaalmahutuste tasuvuse tähtaegu, minna nende tähtaegade lühendamise teed mööda. Neil eesmärkidel suunatakse kapitaalmahutused peamiselt nafta ja gaasi tootmisse, soojuselektrijaamade ehitamisse ning tegutsevate ettevõtete laiendamisse ja moderniseerimisse.

Kütusebilansi muutmine annab ligikaudu 125 miljardit rubla kokkuhoidu kapitaalmahutuste vähendamise arvel ja 50 miljardit rubla täiendavat akumulatsiooni gaasi ja naftakütuse omahinna ja kehtiva hinna vahe arvel.

Soojuselektrijaamade eelisehitamine hüdroelektrijaamade ehitamisse minevate kapitaalmahutuste vähendamise arvel võimaldab näiteks suurendada seitseaastakul uute võimsuste käikulaskmist 10 miljoni kilovati võrra. Niisama suure võimsusega hüdroelektrijaamade ehitamisega võrreldes annab see kapitaalmahutustes kokkuhoidu 20 mil-

jardi rubla võrra. Elektrienergia kõrgem omahind kompenseeritakse selle elektrienergia rahvamajanduses kasutamise tulemustega. Täiendava elektrienergia lülitamine rahvamajandusse aitab kaasa ühiskondliku tööviljakuse kasvule ja tootmiskulude alandamisele.

Kavandatud 400 000 metallilõikepingi moderniseerimine, mis tagab nende tootlikkuse tõusu 25 protsendi võrra, annab seitseaastakul ligikaudu 2,8 miljardi rublase kulu juures majandusliku efekti kuni 10 miljardit rubla.

Taolised protsessid, mis annavad tootmise laiendamiseks vahendite tunduvat kokkuhoidu ja tähistavad ühiskondliku tööviljakuse kasvu, ei arene loomulikult mitte ainult NSV Liidus, vaid ka Ameerika Ühendriikides. Elavtöö kulu kiire vähenemine uue toodangu ühiku kohta areneb rööbiti koos asjastatud töö kulu vähenemisega igas ühiskondlikus süsteemis. Arvestustest, mis on rajatud Ameerika Ühendriikide ametliku statistika andmeile, ja ameerika majandusteadlase R. W. Goldsmith'i hinnangutest nähtub, et 1955. aastal, võrreldes 1900. aastaga, moodustas Ameerika Ühendriikides uue toodangu iga miljoni dollari kohta kokkuhoid töötasult 2 600 000 dollarit, masinaid ja seadmetelt aga ligikaudu 500 000 dollarit (1929. a. muutmatuis hindades).

Kapitalismi juures kapitalikulutuste alandamine toodanguühiku kohta pidurdub põhikapitali sagedase ületootmise tõttu. Sotsialismi juures see tegur puudub. Sotsialistliku korra käsutuses on kõik võimalused kapitaalkulutuste suhteliseks (tootmise ulatuse jaoks) vähendamiseks ning tal on selleks ka suurem vajadus. Sellist vajadust dikteeritakse töö igakülgse kergendamise ja uusima tehnika alusel selle viljakuse tõstmise nõudega, rahvusliku rikkuse akumulierimise kiire tempoga. Tootmise põhifondide kasvutempo NSV Liidus ületab käesoleval seitseaastakul tööstusliku tootmise kasvutempo. Vahe Ameerika Ühendriikidega tootmise põhifondide suuruses väheneb ilmselt umbes rohkem kui 2-kordselt.

Samuti tõendab ka kapitaalimahutuste suunamine, et NSV Liidul on Ameerika Ühendriikidest suuremad võimalused kõrge arengutempo kindlustamiseks. Kui Ameerika Ühendriikides tootmisvahendeid tootvasse (grupp «A») tööstusharusse läheb kõigist tööstuslikest kapitalimahutustest kaks kolmandikku, siis NSV Liidus läheb selleks

kõigist tööstuslikest kapitaal mahutustest rohkem kui neli viiendikku.

Majandusplaanide väljatöötamisel lähtub meie partei leninlikust õpetusest rasketööstuse esmajärgulise tähtsuse kohta, tootmisvahendite tootmise eelisarendamise kohta tarbeesemete tootmisega võrreldes. Tänu tootmisvahendeid tootvate tööstusharude eriti kiirele arenemisele tagatakse kogu rahvamajanduse kiire kasv ja elanikkonna heaolu tunduvalt tõus.

Tabel 4

Tootmisvahendite ja tarbeesemete tootmise juurdekasvu aastakeskmine tempo NSV Liidu tööstuses (protsentides)

	Esimene viisaastak (1929—1932)	Teine viisaastak (1933—1937)	Kolmanda viisaastaku kolm sõjaeelset aastat (1938—1940)	Viies viisaastak (1951—1955)	Seitse aastak (1959—1965)
Grupp «A»	28,5	19,0	15,3	13,8	9,3
Grupp «B»	11,7	14,8	10,1	12,0	7,3
Ennetamise koefitsient (grupi «A» ja grupi «B» tempo suhe) . .	2,43	1,28	1,51	1,15	1,27

Tootmisvahendite tootmise (grupp «A») eeliskasv tarbeesemete tootmise (grupp «B») suhtes väljendub seitse aastakul, nagu nähtub tabelist, umbes samasuguses ennetamise koefitsiendis nagu teisel viisaastakul. Samal ajal aga tulemused tarbekaupade kasvus ületavad tunduvalt tollaegsed, mil tuli meie maa tehnilist ja majanduslikku mahajäämust ning industrialiseerimise esimeste etappide vältimatuid raskusi ületades algusest peale luua terved kaasaegsed tööstusharud.

Praegu toodab meie tööstus ühe aasta jooksul rohkem tarbekaupu kui kogu teise viisaastaku jooksul kokku. Seitseaastaku kahe viimase aasta jooksul nähtavasti suudavad meie tehased ja vabrikud välja lasta niisama palju tarbekaupu kui neid toodeti kogu viiendal viisaastaku! (1951—1955).

Esimese alajaotuse tunduva, ennetava kasvu tulemused

annavad end tunda üldises kasvutempos ja tarbekaupade tootmise suurendamise võimalustes ning osutavad määravat mõju ka NSV Liidu ja Ameerika Ühendriikide majandusliku võimsuse vahekorrale. Kahe maa ametliku statistika andmetel põhinevate orienteeruvate arvestuste järgi võib arvata, et tootmisvahendite tootmise üldmaht NSV Liidu tööstuses ulatub juba praegu ligikaudu kahe kolmandikuni tootmisvahendite tootmise üldmahust Ameerika Ühendriikide tööstuses, kuid 1965. aastal ületame Ameerika Ühendriigid grupi «A» alal juba tunduvalt.

Peale selle kasutab NSV Liit rasketööstuse toodangut majanduse forsseeritud arendamiseks suhteliselt suuremal määral kui Ameerika Ühendriigid. Tänu sellele, et me suuname tootmisvahendeid tootvaise tööstusharudesse rohkem terast kui Ameerika Ühendriigid, on iga tonn NSV Liidus sulatatud terasest oma majandusliku efekti ja tootliku tasuvuse poolest tootmise laiendamise eesmärgil ekvivalentne näiteks poolteise tonni ameerika terasega. Järelikult võib öelda, et 1958. aastal meie maal sulatatud 55 miljonit tonni terast ületab tootmise forsseeritud kasvu võimaluste mõttes ja oma majandusliku tasuvuse poolest 77 miljonit tonni terast, mis sulatati samal aastal Ameerika Ühendriikides.

Mitte vähem tähtsus kõrge arenemistempo ja NSV Liidu majandusliku võimsuse suurendamise võimaluste tagamiseks on seadmete tootlikumal kasutamisel kui Ameerika Ühendriikides. Teras- ja malmivalu seadmeid näiteks kasutatakse NSV Liidus ühe viiendiku võrra produktiivsemalt kui Ameerika Ühendriikides.

Teaduse ja tehnika kiirendatud arendamine Üheks NSV Liidu majandusliku võimsuse kasvu tähtsaks aluseks on teaduse ja tehnika kiirendatud arendamine. Inimkonna progresseeruv areng on alati toetunud ümbritsevast maailmast teadmiste laiendamisele ja progressi huvides nende teadmiste pidevalt täiuslikumale kasutamisele. See on tingitud teadusalase ja tehnilise progressi tihedast sidemest ühiskondliku arenemisega. Ühiskondlike suhete kõrgemad vormid nõuavad teadusliku mõtte ning materiaalse ja tehnilise baasi kõrgeimat arenemistaset ja tagavad ka selle. See teaduse ja ühiskondliku arenemise vastastikune seos tugevneb ning teaduslike saavutuste ja nende tehnilise realiseerimise tempo kasvab

sedamööda, kuidas arenevad ning täiustuvad sotsiaalsed suhted.

Feodalismi rüpes tekkinud kapitalism arenes teatud perioodil tol ajal olemasoleva käsitöendusliku ja manufaktuurse tootmistehnika alusel. Valitsevaks korraks sai ta tööstusliku revolutsiooni tulemusena, mis, Marxi sõnade järgi, pakkus talle tema loomule täiesti vastava masinalise tehnika. Sotsialistlik kord, purustanud kapitalistlikud tootmissuhted, areneb teatud algperioodil endisel materiaalsel ja tehnilisel baasil. Ta võidab kapitalismi lõplikult, luues omaenda materiaalse ja tehnilise baasi.

Kahe süsteemi võistluse kaasaegne etapp langeb ajaliselt ühte teaduslik-tehnilise progressi tähelepanndava kiirenemise perioodiga. Möödunud sajandil avastas inimkond elektri, seega oli rajatud algus keemilisele sünteesile ning antud suur tõuge teoreetilise ja rakendusmatemaatika edasiarenemisele. Käesoleva sajandi alguse saavutused avastasid radioaktiivsuse ja aatomi ehituse printsiibid ning andsid uued printsiibid mootoritehnikale, mis võimaldas sajandi keskpaiku asuda aatomisese energia vabastamisele, kiiresti arendada raadiotehnikat, radiofüüsikat, keemilist füüsikat ja füüsikalist keemiat ning väljuda maakera piirkonnast.

Kui meie sajandi alguses nõudis teadusliku avastuse realiseerimine tööstuses palju aastaid ja mõnikord loendati seda perioodi isegi kümnete aastatega, siis praegu väljendub teaduse ja tehnika kõrge arenemistempo tähtsaimate teaduslik-tehniliste saavutuste tootmisse juurutamise perioodi kümnekordses kiirenemises. Aja kokkuhoiu ja kiirendamise probleem on praegu tagatud nii tootlike jõudude kõrge arenemistasemega kui ka riigi võimega meie maa majanduslike jõupingutuste mobiliseerimiseks.

Faktid tõendavad, et selles suhtes jäävad Ameerika Ühendriigid NSV Liidust maha. Nõukogude Liidu tõusmine teaduslik-tehnilise progressi liidriks väljendus otsest NSV Liidu ettejäõudmises Ameerika Ühendriikidest nii kõrgema erihariduse mastaapide kui ka paljude tähtsaimate teoreetiliste uurimuste ja uusimate saavutuste praktilise realiseerimise poolest.

Haridus ja teadus arenesid mõlema maailmasüsteemi juhtivates riikides rööbiti, kuid saavutatud tagajärjed osutusid erinevaiks. Kui imperialistlikust ja kodusõjast laastatud noor Nõukogude riik astus kapitalismiga võistluse

teele, ei tundnud kolm neljandikku tema elanikkonnast kirja. Tollal ületasid Ameerika Ühendriigid meie maad tunduvalt tehnilise progressi taseme ja mastaapide poolest.

NSV Liit läbis lühema ajaga kui ühe põlvkonna aktiivne tööalane elu võistluse tee kapitalismi sajanditepikkuse progressiga. Ameerika Ühendriikide Ülemkohtu liikme Douglase tunnustuse järgi «oli Nõukogude Venemaal kõige selle saavutamiseks tarvis 35 aastat, kuna Ameerikal kulus samasuguste tulemuste saavutamiseks 160 aastat».

Kuid NSV Liit läbis selle hariduse tee 4 korda kiiremini ning ületas tunduvalt Ameerika Ühendriigid kõrgema hariduse mastaapide poolest. 1957. aastal valmistati Ameerika Ühendriikides ette 31 000 inseneri, 1958. aastal NSV Liidus aga 94 000 ehk 3 korda rohkem. See tähendab, et arvestades kõrvutatavat tööstusliku tootmise mahtu, valmistab NSV Liit praegu insenere ette 5—6 korda rohkem kui Ameerika Ühendriigid. Võib liialdamata kinnitada, et teadus, tehnika ja uue tehnilise kaadri ettevalmistamine jääb Ameerika Ühendriikides maha selle maa majanduslikest nõudmistest ja võimalustest.

Miks siis jäi kapitalismi eesmine maa NSV Liidust maha hariduse ja real teistel aladel?

Selles avalduvad muidugi nii ajakirjanduse, kino, raadio ja televisiooni mõistusevastase propaganda tulemused kui ka üldharidusliku süsteemi puudused, millele Ameerika Ühendriikides tavaliselt vihjatakse. Peapõhjus peitub aga mahajäänud ja puudulikus ühiskondlikus süsteemis, mis pidurdab maa tootlike jõudude arenemist. Vaba ettevõtlikkuse süsteem oma massilise tööpuudusega ei kindlusta näiteks teadlasi ja insenere niisuguste tingimustega, mis hüvitaksid vajalikul määral kulutused kõrgemale haridusele. Kapitalistlik kord ei ole suutnud luua samuti laialdast teaduslike asutuste võrku.

Sotsialistlik kord NSV Liidus aga kindlustab kõige soodsamad tingimused nii rahvaharidusele kui ka teoreetiliste ja rakenduslike uurimuste igakülgseks arenemiseks. Märkides NSV Liidu Teaduste Akadeemia instituutide töö kõrget taset ja ulatuslikkust, konstateerib ameerika tuntud teadlane Wisner, et Ameerika Ühendriikides «pole faktiliselt nendele instituutidele ekvivalentseid õppeasutusi». Nõukogude arvutusseadmetele, meteoroloogilistele jaamadele, metallurgialaboratooriumidele ning raadio ja

elektroonika instituutidele ei leidu, vastavalt tema avaldusele, samaväärseid lääne maailmas.

Sotsialism ei aseta piire teaduslikule ja tehnilisele progressile, kuivõrd tema tootlikud jõud on vabastatud nende arenemist pidurdavatest ekspluataatorlikest tootmisuhetest, ning kindlustab ka teaduse ja tehnika rahuliku suunitluse. Antagonistlik konflikt tootmise ja tarbimise vahel imperialismi juures allutab teaduse ja tehnika arenemise eeskätt militarismile. Sotsialismi juures aga tendents teaduslikule progressile ei kasva üle oma vastandiks. See vihjab vahetult sellele, et teaduse ja tehnika tänapäeva tasemele ning mastaapidele on täiesti vastavad ainult sotsialistlikud tootmissuhted.

Kui muutused tehnikas on ühiskondlikku korda revolutsioneerivate tootlike jõudude arenemise materiaalseks aluseks, siis ühiskondlike suhete täiustamine stimuleerib omakorda teaduse ja tehnika edasist progresseeruvat kulgu. Sotsialismi täielik ning lõplik võit NSV Liidus, mis on saavutatud tema materiaalse tootmisbaasi alusel, nõuab objektiivselt edasist üleminekut tootlike jõudude arenemise järgmisele, kõrgemale astmele — kommunismi materiaalse ja tehnilise baasi loomisele.

Mida rohkem avastab teadus uusi tootlike jõudude kasvule viivaid teid, seda kiiremini võidab nõukogude majandus võistluse kapitalistliku majandusega. Seitsme aasta plaan on koostatud kindlal teaduslikul alusel. Teaduse osa väljendub vahetult nii veel tundmatute loodusunähtuste ja -seaduste tundmaõppimises kui ka rahvamajanduses nende saavutuste kasutamises, mis on tehtud uute tehnoloogiliste protsesside, masinate ja aparatuuride loomisel ning olemasolevate täiustamisel.

Teaduslik-tehnilise arenemise tempo kasv NSV Liidus kõneleb üheaegselt meie maale teaduse ja praktika veel kiirema lähendumise ning vaimse ja füüsilise töö vahelise piiri kustumise perioodi saabumisest.

**Tehnika
täiustamise
peasuunad**

Aja kokkuhoiu ja ühiskondliku töö tõusva viljakuse seadus saavad areneda tänu lakamatutele muutustele tootmistehnikas.

Käesoleval seitseaastakul arenevad edasi kolm tehnika täiustamise peasuunda: palju täiuslikumate masinate tootmisse juurutamine; olemasoleva tootmisaparatuuri moderniseerimine; tootmise eesrindlike tehnoloogiliste meetodite juurutamine. Tootmise edasine kompleksne

mehhaniseerimine ja automatiseerimine ning põhjalikum ettevõtete spetsialiseerimine ja koopereerimine avavad antud perioodil täiendavad võimalused NSV Liidu majandusliku arenemise kiirendamiseks.

Milles väljenduvad konkreetset NSV Liidu tööstuse mitmesugustes harudes toimuva tehnilise progressi uued iseärasused, mis annavad võimaluse võita maksimum aega võistluses Ameerika Ühendriikidega?

Tähelepanevaid progressiivseid muutusi rakendatakse **energeetikas**. Muutused kütuse ja energia bilansis ning elektrienergia tootmise ja tarbimise struktuuris lubavad tunduvalt vähendada NSV Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahet energeetikas.

Teisi kütuseliike ennetav nafta ja gaasi tootmise eelisuurendamine on juba väljendunud viimase 4 aasta jooksul nende osa kasvus mineraalkütuse üldtoodangus ühelt neljandikult peaaegu pooleni. 1965. aastal kasvab nende osatähtsus rohkem kui pooleni, 1970.—1975. aastal aga rohkem kui kahe kolmandikuni. NSV Liit läks juba Ameerika Ühendriikidest mööda söetoodangu hulga poolest, 1965. aastal jõuab talle üsna lähedale aga naftatoodangu hulga poolest.

Niisugune tee tagab vahendite tunduva kokkuhoiu. Kui põhiliste kütuseliikide tootmises oleks säilitatud endine suhe, siis oleks meie maa normaalseks kütusega varustamiseks läinud NSV Liidu Riikliku Plaanikomitee arvestuste kohaselt täiendavalt vaja 350 000 töölise. Ajavahe-
mikul 1958—1972 oleks riik vajanud vahendeid 240 miljardi rubla võrra rohkem kui uues olukorras.

Naftaressursside ekspluateerimise ja läbitöötamise tehniline tase on Nõukogude Liidus, meie ja välismaiste spetsialistide tunnistuste järgi, juba tunduvalt kõrgem kui Ameerika Ühendriikides. NSV Liidus kasutatav naftaressursside luure- ja ekspluateerimise tehnoloogia võimaldab tõsta puurimise kiirust 2,5—3-kordseks, ülisügaval puurimisel aga 2-kordseks. Nõukogude majandusteadlaste arvestused näitavad, et see võimaldab 1959.—1965. aastal kokku hoida üle 1,5 miljardi rubla.¹

Suure majandusliku efekti annab elektrienergia forsseeritud tootmine ja selle struktuuri muutmine soojuselektrijaamade võimsuste eelisuurendamise teel.

¹ M. Brenneri poolt toodud andmed ajakirjas «Вопросы экономики» nr. 1, 1959, lk. 72.

Käesoleval ajal moodustab NSV Liidu kõigi elektri- jaamade võimsus 52 miljonit kilovatti. Ajavahemikul 1959—1965 antakse kasutusse veel 60 miljonit kilovatti. Järelikult moodustab 1965. aastal elektri jaamade üldvõimsus rohkem kui 110 miljonit kilovatti. 1972. aastaks nähakse ette suurendada elektri jaamade üldvõimsus 180 miljoni kilovattini. Ameerika Ühendriikides arvestatakse praegu elektri jaamade võimsust arvuga 150 miljoni kilovati ümber. Mida kiiremini suudab Nõukogude Liit elektrienergia tootmist suurendada, seda tunduvamalt kergeneb inimtöö ja seda suuremat vajaliku toodangu juurdekasvu võib saavutada.

Tunduv osa võimsuste suurenemisest langeb soojus- jaamadele. Kui seitsme aastaga (1952. a. kuni 1958. a. incl.) kasvas soojuselektri jaamade võimsus peaaegu 24,5 miljoni kilovati võrra (hüdroelektri jaamades — 7,4 miljonit kilovatti), siis käesoleval seitseaastakul suureneb see 47—50 miljoni kilovati võrra (hüdroelektri jaamades umbes 10 miljoni kilovati võrra).

Kuid ajateguri majanduslik sisu ei määrata mitte ainult soojuselektri jaamade ehitamise mitmekordse ennetamisega, vaid ka uute tehniliste muudatustega. Energeetiliste võimsuste peamine juurdekasv kavatakse saavutada 600 000—1 200 000-kilovattiste ja suuremate (kuni 2 400 000 kilovatti) kõrgeökonoomsusega auruturbiinidega kondensatsioonielektri jaamade ehitamise arvel.

Selliste elektri jaamade ehitamine võimaldab ühe võimsusühiku kohta kapitaalkulutusi oluliselt alandada ja tehnilis-majanduslikke näitajaid tunduvalt parandada. Kõrgsurve-turbiinide osatähtsus jõuab 1965. aastal 80 protsendi 59 protsendi vastu 1957. aastal.

Paljud elektri jaamad hakkavad töötama looduslikul gaasil, masuudil ja lahtiselt kaevandataval odaval söel. Sellistes jaamades toodetava elektrienergia kilovatt-tunni omahind tuleb umbes 2 korda madalam kui olemasolevates soojuselektri jaamades. Kokkuhoid kütuse osakulu vähendamise ja elektri jaamade ehitamise odavnemise arvel moodustab umbes 1,5 miljardit rubla — ja seda täiendavalt 20 miljardile rublale, mis säästetakse soojuselektri jaamade eelisehitamise arvel.

Kõrvuti elektri jaamade võimsuste kiire juurdekasvuga ning kokkuhoiuga kapitaalmahutustes ja elektrienergia tootmises väljendub ajateguri majanduslik sisu elektri-

energia tööstusliku tarbimise struktuuri muutustes. Saa-
vutatakse palju kiirem elektrienergia tarbimise kasv teh-
noloogilisteks vajadusteks. Juba 1956. aastal kulutati
tehnoloogilisteks vajadusteks 26 protsenti meie tööstuse
poolt tarvitatud elektrienergiast. Elektroautomaatika ja
telemehaanika, elektrotermia ja elektrokeemia edasiaren-
damine võimaldab vähendada tootmise töömahukust ja
täiustada tehnilist taset, järelikult ka kiirendada tootmise
laiendamise tempot.

Üheks meie maa tootlike jõudude rohkendamise juhtivaks
lüliks on käesoleval seitseaastakul keemia kiirendatud
arendamine. Siin väljenduvad tehnilise progressi iseärasu-
sed esmajoones sünteetiliste materjalide tootmise laienda-
mises ja täiustamises.

Varem, enne keemia laialdast ja mitmekülgset arenda-
mist, rajanes tehniline progress kindlate, oma struktuuris
peaaegu muutmatute looduslike ainete kasutamisel. Nüüd
aga võimaldavad keemia edusammud inimesel võistelda
loodusega nii looduslikke aineid asendavate ainete saami-
ses kui ka oma kvaliteedilt täiesti uute, varem kindlaks-
määratud, looduslikke aineid ületavate omadustega ainete
tootmises.

Tehniline progress areneb keemia kiirendatud arengu
alusel NSV Liidu rahvamajanduses kaht peajoont mööda:
esiteks, tootmisjäätmete ratsionaalse kasutamise ja juba
tuntud ainete kasulike rakendamisviiside rohkendamise
teel, teiseks, uute kunstlike ainete laialdase tarvituselevõt-
mise teel tootmises ja igapäevases elus.

Orgaaniline kõrgemolekulaarne süntees on andnud juba
ligikaudu sadu tuhandeid mitmesuguseid ühendeid, mille-
dest üle 10 000 on kasutatavad tööstuses. Sel alusel arene-
vad niisugused uued tööstusharud, nagu plastmasside,
sünteetilise kautšuki ja kiudaine tootmine jne. Edasisi või-
malusi avab orgaaniliste ja anorgaaniliste ainete süntees.

Sünteesi peamiseks tooraine baasiks ei kujune edaspidi
juba enam koks ja süsi või kaltsium ja teised keemilised
ained, seda enam ka toidutoorained, vaid looduslik ja
naftagaas, samuti ka nafta töötlemisel saadavad süsi-
vesikud. Nii näiteks kaltsiumkarbiidist saadava atsetü-
leenitootmist saab edukalt asendada selle tootmisega loo-
duslikust gaasist.

Atsetüleen on tooraineks, mis annab suure gamma kee-
milisi saadusi. Siiski on selle tootmine kaltsiumkarbiidist

seotud suurte kapitaalimahutustega ja elektrienergia kulu-
tustega. Uus atsetüleen saamise viis looduslikust gaasist
võimaldab 2-kordselt alandada kapitaalkulutusi ja
1,5-kordselt toodangu omahinda. Seitseaastakul väljendub
see vahetult ligikaudu 4 miljardi rubla kapitaalimahutuste
vabanemises.

Keemia arenemine osutab koos sellega suurt abi põllu-
majandusele, kuna ta suhteliselt ja absoluutselt vähendab
paljude põllumajandussaaduste liikide tehnilist kasutamist.
Iga mürkkemikaalidele kulutatud miljon rubla annab meie
maale 5—10 miljonit rubla, mida saadakse teraviljasaagi
säilitamise arvel. 26 miljoni dekaliitri piirituse tootmine
naftatorainest hoidis 1958. aastal kokku rohkem kui
50 miljonit puuda teravilja. 1965. aastal kavatakse rea
keemiasaaduste tootmiseks kasutada 2,5 miljonit tonni
vedelaid süsivesikuid. See vastab 300 miljoni puuda tera-
vilja säästmisele.

Uute sünteetiliste ainete tarvituselevõtmine tööstuses
vähendab tootmise töömahukust ja suurendab masinate
kasutamise iga. Eriti suur on keemia osa elektron-, lokat-
sioon- ja reaktiivtehnika tootvate uute tööstusharude arenda-
misel. Nende võimalused sõltuvad samuti nagu aatomi-
energeetika võimalusedki keemia saavutustest.

Keemiatööstuse ennetav kasv ja tootmise tehnilise
taseme tõstmine soodustavad nõukogude majanduse kiiret
ning mitmekülgset arenemist ja rahva kindlustamist mit-
mekesise ning kõrgekvaliteedilise toodanguga. 1965. aastal
jõuab Nõukogude Liit tähtsamate keemiasaaduste — sün-
teetilise kiudaine ja kautšuki, plastmasside ja mineraal-
väetiste — väljalaske poolest ligilähedale Ameerika Ühend-
riikide kaasaegsele tasemele. NSV Liit läbib 7 aastaga
tee, mille Ameerika Ühendriigid läbisid 16 aastaga.

Masinaehituses, mis peab tagama seadmete
tähelepandava tootmise keemia, elektrotehnika ja teiste
rahvamajanduse harude jaoks, väljenduvad uue suuna
iseärasused:

— masinate ja seadmete loomises raskete ja töömahu-
kate tööde mehhaniseerimise lõpuleviimiseks;

— tootlikumate ja säästlikumate masinate ning agre-
gaatide, eriti automaatseadmete loomises;

— tehnoloogiliste protsesside intensiivistamises, ette-
võtete spetsialiseerimise ja kooperaerimise parandamises
ja arendamises ning metalli osakulutuste vähendamises.

Tootmist mehhaniseeriti NSV Liidus seni peamiselt ainult põhiliste tootmisprotsesside liinis, abistavaid töö-
lõike mehhaniseeriti aga ebapiisavalt. Mitmesugustes töös-
tusharudes oli 30—50 protsenti kõigist töölistest seotud
käsitsitööga. Selle tagajärjel põhilistes tööloikudes saavu-
tatud tootmise kasv pidurdus abistavate tööloikude mitte-
küllaldase arendamise tõttu. Käesoleval seitseaastakul
peab raskete ja töomahukate tööde ning abistavate prot-
sesside mehhaniseerimine tagama kogu tootmise komplek-
sosse mehhaniseerimise järgneva lõpuleviimise. Need
protsessid lubavad sooritada juba tähtsama ülemineku
praegu arenevalt üksikute seadmete ja agregaatide auto-
matiseerimiselt komplekssele automatiseerimisele — täie-
likult automatiseeritud tsehhide ja ettevõtete loomisele.

Tootmise automatiseerimine vahetult masinaehituses
sõltub tunduval määral mitmesugust liiki automaat- ja
poolautomaat-tööpinkide väljalaske suurendamisest. Auto-
maattööpinkide kogutoodang jõuab 1965. aastal 15 prot-
sendini kogu tööpinkide väljalaskest. Masinaehituse
kompleksseks automatiseerimiseks on seitsme aasta plaan-
is ette nähtud vähemalt 1300 automaat- ja poolauto-
maatliini käikulaskmine. Nõukogude tööpingiehituse prog-
resseeruva arenemise mastaapide üle lubavad otsustada
järgmised andmed.

Tabel 5

Metallilõikepinkide tootmise struktuur NSV Liidus *

Tööpinkide grupid	1940. a.		1958. a. (hinnang)		1965. a. (projekt)	
	tuh. tk.	%	tuh. tk.	%	tuh. tk.	%
Progressiivne grupp .	16,7	28	48,3	35	98,4	50
Vähem progressiivne grupp	29,8	51	66,7	48	74,0	37
Teised	11,9	21	23,0	17	26,6	13
Kokku	58,4	100	138,0	100	200,0	100

* Koostatud S. Pavlovi artikli «Tööviljakuse tõstmise tähtis tegur»
(ajakiri «Вопросы экономики», nr. 1, 1959, lk. 131) andmetel. Prog-
ressiivsesse gruppi on meie poolt arvatud frees-, lihvimis-, revolver-
ja sisetreipingid, automaat- ja poolautomaatpingid, spetsiaalsed, spet-
sialiseeritud ja agregaatitööpingid; vähem progressiivsesse gruppi —
trei-, puur-, hõövel- ja vertikaalhõövelpingid.

Masinaehituses arenevad protsessid nõuavad siiski veelgi kiirenevat edasiarenemist. Metallilõikepinkide tootmise poolest jõuab NSV Liit seitseaastakul Ameerika Ühendriikide tööpinkide tootmise kõige kõrgemale sõjajärgsele tasemele. 1951. aastal toodeti Ameerika Ühendriikides 224 000, 1955.—1956. aastal aga 150 000—156 000 tööpinki. Et aga täielikult ette jõuda ameerika masinaehitusest, on tarvis veel rohkem suurendada nii automaatide kui ka sepistamis-pressimisseadmete tootmist, mis annab tootmises kokkuhoidu ja järelikult ka aja võitu. Meil läheb veel iga aasta laastudeks üle 4,5 miljoni tonni metalli ja masinaehitustehased kaotavad seega ligi 25 miljardit rubla aastas.

Tööpinkide tootmise tunduv kasv tagab NSV Liidu edasise kiirendatud tööstusliku arengu.

1958. aastal metallitööstuses läbiviidud seadmete loenduse andmetel moodustas ameerika firmade metallilõikepinkide park 2 204 000 metallilõikepinkide ja 683 000 sepistamis-pressimisseadet. Peale selle oli Ameerika Ühendriikide kaitseministeeriumil möödunud aastal ligikaudu 400 000 tööpinki.

Nõukogude Liidus oli 1957. aastal 1 840 000 metallilõikepinkide ja ligikaudu 400 000 sepistamis-pressimisseadet. Kontrollarvudes kavandatud metallilõikepinkide toodangu suurendamine seitseaastakul 1,4—1,5-kordseks ja sepistamis-pressimisseadete toodangu suurendamine umbes 1,5-kordseks tähendab seda, et meie tööstus laseb neil aastatel välja peaaegu 1 200 000 tööpinki ja ligi 220 000 sepistamis-pressimisseadet.

Metallilõikepinkide park Nõukogude Liidus ulatub 7 aasta pärast (arvestades asendamist) ameerika tööpingipargi suuruseni. Arvesse võttes seda, et nõukogude tööpingipark tunduval määral moderniseerub, tema vahetuskoormatus on aga 1,5—2 korda suurem kui Ameerika Ühendriikides, võib ütelda, et nõukogude masinaehituse toodang ületab tähelepandavalt ameerika masinaehituse toodangu.

Järelikult avaneb NSV Liidule võimalus jõuda Ameerika Ühendriikidele kiiresti järele tootmisaparaadi võimsuse poolest tööstuses ja rahvamajanduse ülejäänud harudes.

Tööviljakuse tase ja kasvutempo Ühiskondliku töö kokkuhoid väljendub lõpptulemusena tema viljakuse kasvus. Uue tehnika juurutamine tagab üle poole kogu seitseaastakul kavandatud tööviljakuse juurdekasvust. Rahvamajanduse kõigi harude tehniline ümbervarustamine omandab tõelise tehnilise revolutsiooni iseloomu. Raske käsitsitöö likvideerimine vabastab abitöödelt tunduva hulga töölisi. Tööliste elektriga varustatuse kasv kergendab nende tööd ja suurendab ühtlasi toodangut. Samal ajal võimaldab vaimse ja füüsilise töö tehnilise varustatuse tõstmine lahendada rahvamajanduse kõige keerukamaid probleeme, üle minna tootmise kõige kõrgema efektiivsusega meetoditele.

Tööviljakuse tõus on üldiseks majandusseaduseks, mis toimib kõigis formatsioonides. Kuid selle seaduse toime väljendub mitmesugustes formatsioonides erinevalt. Kapitalistlikus ühiskonnas võidab töölise tööviljakuse kasvust kodanlus, sest ta omastab töö tulemused. Kapitalismi üldkriisi perioodil, tootmise kasvutempo üldise aeglustumise juures, tööviljakus ei alane. Uue tehnika kasutuselevõtmisega ja eriti tootmise automatiseerimisega väheneb ikka rohkem vajadus tööjõu järele. See väljendub omakorda massilise kroonilise tööpuuduse olemasolus.

Iseloomustav on olukord, mis on kujunenud Ameerika Ühendriikide töötleva tööstuse metallurgia ja paljudes teistes harudes. Aastail 1940—1958 suurenesid tootmisvõimsused Ameerika Ühendriikide terasesulatamise tööstuses umbes 55 miljoni tonni võrra. Selle perioodi jooksul aga kasvas, ajakirja «Political Affairs» tõenduste järgi, töölise arv ainult veidi rohkem kui 60 000 võrra. Taolised protsessid omandasid eriti viimastel aastatel tugeva arengu Ameerika Ühendriikide auto-, lennuki-, tekstiili- ja elektritööstuses, samuti ehitustegevuses. 1959. aasta kevadel andsid kogu töötleva tööstuse 11,9 miljonit töötajat 35 protsendi võrra rohkem toodangut kui 12,7 miljonit töötajat 1948. aastal.

Tööliste huvid ja nende rakendatuse võimalused sattusid uue tehnikaga konflikti. «Kui ma näen, kuidas automatiseeritud konveierilt lahkuvad autod,» tunnustab ühendatud auto- ja lennukitööstuse töölise ametiühingu esimees W. Reuter, «teeb mulle muret see, et automaatliinidel ei saa teha tarbijaid.» Turu kitsuse tagajärjel kindlustatakse tootmise laiendamine tööviljakuse kasvuga, ja

rakendatus ei suurene, vaid väheneb. Kuivõrd väljatöötuse kasv nõuab tööliselt suurt füüsilist ja närvipinget, igasugune tehniline uuendus aga ähvardab lisaks ka veel töö kaotusega, siis suhtuvad töötajad kapitalistlikes maa- des tehnilisse progressi vaenulikult. Tehniline progress sümboliseerib kapitalismi juures ekspluateerimise kasvu ja massilise tööpuuduse suurenevat ohtu.

Sotsialistliku korra juures ei ole ega saa olla tööpuudust, tööviljakuse kasvu alusel saavutatud toodangu omahinna alanemine viib aga tarbimise kasvule ja rikkuste akumulereerimise võimaluste suurenemisele. Sotsialismi juures esineb tehniline progress tootmise kasvu ja tööviljakuse tõstmise piiramatu stiimulina. Seda tõendavad eriti miljonid tööliste ratsionaliseerimisetepanekud, mis on suunatud tootmisvahendite paremale kasutamisele ja toodangu suurendamisele.

Töölise tööviljakuse kasvutempo nõukogude tööstuses ennetab mitmekordselt (3—4 korda) ameerika töölise väljatöötuse kasvutempo. Sotsialistlikud tootmissuhted võimaldavad erinevalt kapitalistlikest laialdaselt arendada ja juurutada uut tehnikat, täielikumalt kasutada looduslikke ressursse ja meie maa tootmisaparaati ning paremini organiseerida kogu tootmisprotsessi.

Mitte vähem tähtsat osa etendab ka tootmise kontsentratsiooni tase. Väikestes ettevõtetes on uue tehnika igakülgne juurutamine raskendatud. Suurtes ettevõtetes aga, kus iga töolist saab suuremal määral varustada tootmisvahenditega, suureneb tööviljakus tunduvalt. NSV Liidus töötab suurettevõtetes rohkem töölisi kui Ameerika Ühendriikides.

1957. aastal saadi NSV Liidu 12 musta metallurgia tehases (malmi aastase väljasulatusega üle 1 miljoni tonni) umbes 78 protsenti kogu malmitoodangust. Kui 1958. aastal moodustas NSV Liidus malmi keskmine väljasulatus ühe ahju kohta 341 000 tonni, siis 1965. aastal kasvab see 543 000 tonnini, ühe metallurgiatehase aastakeskmise võimsus malmi tootmise alal suureneb aga 836 000 tonni võrra ja terase sulatamise alal 588 000 tonni võrra, mis on rohkem kui Ameerika Ühendriikides. Me ületame Ameerika Ühendriike juba praegu metallurgiaseadmete kasutamise taseme poolest. Meie tootmise edasine ühendamine loob vajalikud tingimused tööviljakuse veel suuremaks tõstmiseks.

Nõukogude Liidu arenedes etendab tööviljakus tootmise suurendamisel veel tõhusamat osa ja muutub selle peamiseks teguriks. Esimesest viisaastakust alguse saanud tormiline töøjõu juurdevool tööstusse omandab vähenemise tendentsi ja tootmise suurendamisel endisest suhteliselt vähema tähtsuse. Esiplaanile kerkib töölise uue tehnikaga varustatuse kasv. Kui esimesel viisaastakul saadi tööviljakuse kasvu arvel 51 protsenti kogu tööstustoodangu juurdekasvust ning sõja-aastatel ja neljandal viisaastakul 69 protsenti, siis käesoleval seitseaastakul saadakse ligikaudu kolm neljandikku.

Üks protsent kogutoodangu juurdekasvust tööviljakuse suurendamise arvel vähendab töøjõu vajadust umbes 200 000 inimese võrra 165 000 vastu eelnenud seitsme aasta jooksul.¹

Käesoleval ajal on tööviljakus Ameerika Ühendriikide tööstuses umbes 2,2—2,4 korda ja põllumajanduses umbes 3 korda kõrgem kui meil. Tööviljakuse tõus seitseaastakul 50 protsendi võrra tagab selle vahe tunduva vähendamise. 1965. aastal jõuame $\frac{2}{3}$ — $\frac{3}{4}$ -ni tööviljakuse praegusest tasemest ameerika tööstuses. Seda esmajoones tunduvate töökulude vähendamise arvel rasketel ja abitöödel ning tööstustöölise elektriga varustatuse kiire kasvu arvel. Viimasel ajal tarvitab ameerika tööline tööstuses umbes 26 000 kilovatt-tundi elektrienergiat, nõukogude tööline aga 9000—10 000 kilovatt-tundi. Tänu töö elektriga varustatuse peaaegu 2-kordsele kasvule NSV Liidus 1959.—1965. aastal väheneb see vahemaa tunduvalt.

Ülaltoodud hinnang nõukogude tööstustöölise tööviljakuse 1965. aasta võimaliku taseme kohta ameerika omaga võrreldes lubab järeldada, et nähtavasti jõuab NSV Liit Ameerika Ühendriikidele tööstusliku tootmise keskmise mahu poolest iga elaniku kohta järele enne kui tööviljakuse taseme poolest. Tegelikult, tänu uue töøjõu juurdevoolule, võimegi Ameerika Ühendriikidele järele jõuda tootmise keskmise mahu poolest iga elaniku kohta varem kui tööviljakuse poolest. Seitseaastaku lõpuks voolab rahvamajandusse juurde ligi 12 miljonit töölise ja teenistajat. Seega, kui tööstusse asub isegi niisamasugune osa töölistest nagu möödunud seitsme aasta jooksul, ning võt-

¹ V. Kostakovi ja P. Litvjakovi andmeil ajalehest «Промышленно-экономическая газета», 20. veebruaril 1959.

tes arvesse tööpäeva lühenemist, võib kinnitada, et töötundide üldarv kujuneb umbes niisama suureks või sellele lähedaseks, mis oli 1958. aastal.

Kui kõrvutada praeguse seitseaastaku (6 protsenti) ja viienda viisaastaku (7,6 protsenti) töoviljakuse kasvu aastakeskmist tempot, võib märgata kasvutempo alane- mist. Tähelepandavalt määral väljendab see töönädala lühenemist. Kuid siiski ületab seitseaastakul töoviljakuse suurendamise arvel saadava toodangu aastakeskmise juurdekasvu iga protsent materiaalses väljenduses 2,3-kordselt samad näitajad viiendast viisaastakust. Järe- likult, arvestades tööaja lühendamist tootmises, võime ütelda, et töoviljakus suureneb aastail 1959—1965 tundu- vamat ja kiiremini kui möödunud aastatel.

Siit võib ilmselt teha kogu tööstuslikku tootmisse puu- tuva üldistava järelduse. Tööstuse kasvutempo on käes- oleval seitseaastakul faktiliselt palju kõrgem seda väljen- davatest aastakeskmistest kasvuprotsentidest. Vaadates seda tehniliste nihete ja töoviljakuse kasvu vaatevinklist, võib kinnitada, et see on niisamasugune või isegi kõrgem kui tööstuse arengutempo neljandal ja viiendal viisaas- takul.

Majanduslikud alused ja töö ühiskondlikud stiimulid sotsialistliku korra juures ületavad tunduvalt kapitalistliku majanduse võimalused. See annab sotsialismimaadele või- maluse püstitada ja lahendada niisugustes mastaapides ülesandeid, mis viivad ajalooliselt lühima ajaga maailma jõuvahekordades niivõrd põhjalikule muutumisele, mis tagab sotsialismile otsustava võidu kapitalismi üle rah- vusvahelisel areenil.

SOTSIALISTLIKU LEERI KIIRENDATUD ARENDAMINE ON SOTSIALISMI OTSUSTAVA VÕIDU PANT ÜLEMAAILMSES ULATUSES

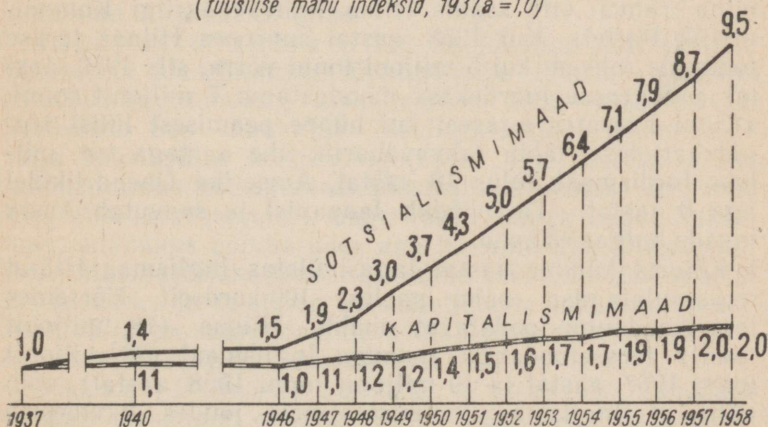
Seitsme aasta plaani täitmisega ja kommunismi eduka ülesehitamisega meie maal teostub üha kasvava jõuga V. I. Lenini geniaalne ettenägelikkus selle kohta, et mida kaugemale edasi, seda rohkem avaldab maailma ajaloo käigule ja inimkonna ajaloolisele saatusele mõju Nõukogu- demaa oma majanduspoliitikaga.

See mõju tugevneb sel teel, et koos Nõukogude Liiduga lahendavad kapitalismiga kiirendatud võistluse ja selles

võistluses maksimaalse aja võitmise ülesannet kõik sotsialismimaad. Tänu sotsialistlike maade majanduslikule koostööle kasvavad ajateguri parema kasutamise võimalused.

Sotsialismimaade kiirendatud arendamine Sotsialismimaad oma erinevate ajalooliste saatustega minevikus ning erineva majandusliku ja kultuurilise arengu tasemega õgvendavad edukalt üldist liini ja kasvavad kiire tempoga kogu sotsialistliku leeri võimsust. Juba möödunud periood näitas maailma tööstusjõudude vahekorras tähelepanuväärseid muutusi sotsialismi kasuks. Teise maailmasõja eel ületas kapitalistlike maade toodang Nõukogude Liidu ja Mongoolia Rahvavabariigi toodangu rohkem kui 10-kordselt. Pärast sõda, kui kapitalismi süsteemist langes välja rida Euroopa ja Aasia maid, kes asusid sotsialismi teele ja seda teed mööda edasi liiguvad, ning kui rahvusvahelised sotsialistlikud majandussidemed kindlustusid, laienes kõigi sotsialistlike maade tööstuslik tootmine tunduvalt kiiremini kui kapitalistlikes maades (vt. diagramm).

TÖÖSTUSLIKU TOOTMISE KASV (tüüsilise mahu indeksid, 1937.a.=1,0)

Suurendanud 1958. aastal 1937. aastaga võrreldes tööstusliku tootmise 9,5-kordseks, jõudis sotsialismisüsteem praktiliselt (toodangu üldmahu poolest) kapitalistliku maailma tööstusliku tootmise sõjaeelsele tasemele.

Möödunud tee hinnang ja juba selgelt määratletavad tulevikuperspektiivid kõnelevad sellest, et muutused jõudude vahekorras sotsialismi kasuks kiirenevad sotsialismimaade edasiliikumisega kommunismile.

Kõigile sotsialistlikele maadele ühine tee muidugi ei eita seda, et igaühes neist maadest on olemas oma majandusliku arengu spetsiifilised iseärsused ja järelikult ka ajateguri eri perioodidel kasutamise spetsiifilised tingimused.

Hiina Rahvavabariik saavutab kiirendatud sotsialistliku ülesehitustöö käigus tõepoolest grandioosset edu printsiibi järgi «rohkem, kiiremini, paremini ja ökonoomsemalt». «Ülesehitustöö tempo küsimus oli kõige tähtsamaks küsimuseks, mis seisis meie ees pärast sotsialistliku revolutsiooni võitu,» öeldakse Hiina Kommunistliku Partei Keskkomitee aruandes partei Hiina ülemaalse VIII kongressi teisel istungjärgul 1958. aasta mais. «Meie revolutsiooni eesmärk õigupoolest seisabki selles, et kõige kiirema tempoga arendada ühiskonna tootlikke jõude.»

1959. aastat, rahva-Hiina kümnendat aastat tähistasid suured ülesanded tema sotsialistliku tööstuse arendamises. 18 miljonit tonni terast ja 380 miljonit tonni sütt — niisugused olid 1959. aasta konkreetsed ülesanded, mis hiina rahva ette seadis Hiina Rahvavabariigi Kommunistlik Partei. Kui 1958. aastal suurenes Hiinas terase tootmine rohkem kui 5 miljoni tonni võrra, siis 1959. aastal pidi terase juurdekasv moodustama 7 miljonit tonni. «Kinni haarates terasest kui hüppe peamisest lülist kõigis harudes», läbib rahvavabariik ühe aastaga tee, milleks Inglismaal kulus 18 aastat, Ameerika Ühendriikidel aga 6 aastat. Ta möödub Jaapanist ja saavutab Aasia maade hulgas esikoha.

Kõigest kümme aastat tagasi ületas Inglismaa Hiinat terasesulatamise mahu poolest 100-kordselt. Võrreldes terasetoodangu oodatavat mahtu Hiinas (18 miljonit tonni) terasetoodangu mahuga Inglismaal (22 miljonit tonni 1957. aastal ja 19 miljonit tonni 1958. aastal), võib näha, et Inglismaa tootmistasemele jõudes likvideerib Hiina ajateguri maksimaalse kasutamisega oma endiseajakordse mahajäämuse ühe kümmeaastaku jooksul.

Kuivõrd reaalsed on need võimalused, nähtub sellest, et Hiina 18 peamise metallurgiaettevõtte terasesulatamise võimsused ulatusid 1959. aastal 16 miljoni tonnini. Veel

umbes 6 miljonit tonni moodustavad 24 ehitatava keskmise ettevõtte ja olemasoleva tehase võimsused. Hiina «väikemetallurgiat» — tuhandeid poolkäsitöönduslikku tüüpi väikseid ahjusid — ei ole antud juhul üldse arvesse võetud.

Lahendades maksimaalse aja võitmise probleemi sotsialismi ülesehitamises ja võistluses kapitalismiga, jõuab Hiina enamarenenud kapitalimaadele järele nii terasesulatamise kui ka rea teiste näitajate poolest. Viinud 1958. aastal söe tootmise 270 miljoni tonnini, ennetas Hiina selle näitajaga Inglismaa (227 miljonit tonni 1957. aastal); tootes 1959. aastal aga 380 miljonit tonni, läheb ta mööda ka Ameerika Ühendriikidest (377 miljonit tonni 1958. aastal). Malmi, vase, alumiiniumi, tööpinkide ja energeetikaseadmete tootmises jõudis Hiina Inglismaale ligilähedale juba 1959. aastaks. Teravilja tootmises (375 miljonit tonni) ületas Hiina Ameerika Ühendriike (186 miljonit tonni) 2-kordselt.

Kõik öeldu kõneleb sellest, et hiina rahvale püstitatud Inglismaale tööstusliku tootmise üldmahu poolest järele jõudmise ülesande lahendamiseks ei kulu 15 aastat, vaid et see lahendatakse kõige lähemal ajal. Koos sellega muutub Hiina 15—20 aasta jooksul või veidi hiljem kõrgelt arenenud industriaalriigiks.

Tšehhoslovakkias, kes on jõudnud sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise lõpuleviimise lähedale, kasvab tööstuse kogutoodang ajavahemikul 1959—1965 1,9—2-kordseks. See võimaldab Tšehhoslovakkial seitsme aastaga tööstusliku üldtoodangu osas iga elaniku kohta mööda minna niisugustest tööstuslikus suhtes arenenud kapitalistlikest maadest, nagu Inglismaa ja Lääne-Saksamaa, enamikus põhiharudes aga ka Ameerika Ühendriikidest. Masinaehituse toodangu mahu tõstmine 1965. aastal 2,3-kordseks ja teistesse sotsialistlikesse maadesse masinate väljaveo suurendamine osutab neile tööstusliku arenemise tempo kiirendamisel tõhusat abi.

Saksa Demokraatlik Vabariik lahendab edukalt ülesannet, et juba 1960.—1961. aastal saavutada, mõningate näitajate alal aga isegi ületada Lääne-Saksamaa tarbimise tase iga elaniku kohta. Saksa Demokraatlik Vabariik ei saa püstitada küsimust selle kohta, et ületada Lääne-Saksamaad rea rasketööstuse harude arengu alal, sest Saksamaa metallurgiabaas asub Lääne-Saksamaal.

Kuid tänu kõrgeltarenenud spetsiaal- ja üldmasinaehitusele, samuti ka keemiatööstusele võib Saksa Demokraatlik Vabariik väliskaubavahetuse alusel tervikuna tagada kogu tööstuse kõrge tootmistaseme ja rahva kõrge tarbimistaseme.

Käesoleval ajal on rea toidukaupade tarbimine iga elaniku kohta Saksa Demokraatlikus Vabariigis kõrgem kui Lääne-Saksamaa tarbimise tase või selle lähedal. Elektrienergia tootmine iga elaniku kohta on kõrgem kui Lääne-Saksamaal, Belgias ja Prantsusmaal. Tööstuslik tootmine kasvab Saksa Demokraatlikus Vabariigis 1965. aastaks tervikuna 1,8-kordseks, plastmasside ja kunstkiu tootmise poolest iga elaniku kohta aga läheb Saksa Demokraatlik Vabariik 1965. aastal mööda Lääne-Saksamaast ja Ameerika Ühendriikidest.

Suure majandusliku hüppe teeb Bulgaaria, kus rahvamajanduse tähtsamates sfäärides on võitnud sotsialism ja lähimal perioodil luuakse eeldused sotsialismilt järkjärguliseks üleminekuks kommunismile. Abinõude elluviimine rahvamajanduse kiirendatud arendamiseks ajavahemikul 1959—1962—1965 võimaldab suurendada tööstustoodangu 3—4-kordseks ja rahva tarbimise mahu 3-kordseks.

Seitsme aasta jooksul kasvab tööstuslik tootmine Poolas 1,8-kordseks ja Korea Rahvademokraatlikus Vabariigis 3—4-kordseks, samuti suureneb see tunduvalt teistes rahvademokraatiamaades.

Võimas hüpe NSV Liidu ja rahvademokraatiamaade majanduse arengus lubab põhjendatult öelda, et seitsme aasta pärast ületab sotsialistlik leer tööstusliku tootmise üldmahu poolest kapitalistliku leeri. Tööstustoodangu juurdekasvu kiirem tempo ja mastaabid tagavad sotsialistlikule maailmale absoluutse tööstusliku üleoleku kapitalistlikust maailmast.

Sotsialistlike maade koostöö ja ajategur Sotsialistlike maade tihe majanduslik koostöö ja riikidevaheliste proletaarse internatsionalismi printsiipide kõrvalekaldumatule järgimisele põhinevate suhete arendamine annab ajateguri kasutamises täiendavad eelised sotsialistlikule leerile.

Rahvademokraatiamaade majandusliku potentsiaali tõstmisse tegi tähelepanuväärse panuse Nõukogude Liit. Nii ületas 1957.—1958. aasta andmeil Nõukogude Liidu

abiga rahvademokraatiamaades ehitatud või ehitatavate ettevõtete tootmisvõimsus nende maade sõjaeelse kogutootmise terase alal 2,5-kordselt, traktorite alal 27-kordselt ja lämmastikväetiste alal 1,5-kordselt.

Viimasel ajal suurendas Nõukogude Liit oma kohustusi ja praegu on tema osavõtul sotsialistlikes maades rivvi viidud ja ehitamisel 550 ettevõtet ning 169 üksikut tsehi ja seadet. Siia kuuluvad 46 metallurgiakombinaati ja tehast, 37 keemia-, 11 naftatöötlemise ja 76 masinaehituse tehast ning 73 elektriijaama. Seitseaastakul areneb NSV Liidu majanduslik koostöö teiste sotsialismimaadega edasi. NSV Liidu väliskaubanduse käive sotsialismimaadega kasvab 1965. aastal 1958. aastaga võrreldes rohkem kui 1,5-kordseks.

Sotsialistlike maade majanduslikud sidemed on saavutanud juba sellise taseme, et on avanenud võimalus laiendatud mastaapides rakendada koostöö kõige perspektiivsemaid vorme — koordineerida rahvamajandusplaanide põhinäitajaid ning läbi viia tootmise rahvusvahelist spetsialiseerimist ja koopereerimist tähtsamates majandusharudes. Tootmise edasine rahvusvaheline spetsialiseerimine ja koopereerimine masinaehituses võimaldab eriti sellest osavõtvatel maadel laialdaselt arendada seeriaviisilist tootmist. Rahvusvahelise sotsialistliku tööjao- tusega pakutavad võimalused tagavad tööviljakuse täiendava tõstmise, sotsialistlike maade positsioonide kindlustumise maailmaturgudel ja aja suurema võidu võistluses kapitalismiga.

Ajateguri oskuslik kasutamine kogu sotsialistliku leeri ulatuses viib selleni, et sotsialismileeri vääramatu majandusliku ja poliitilise konsolideerumise alusel üha rohkem laieneb sotsialismi majandusseaduste toime sfäär.

**Kahe maailma
majanduslikud
sidemed
ja sotsialismi
mõju kasv**

Sotsialistlikud riigid teostavad rahvusvahelistes suhetes poliitikat, mis on otsest vastupidine sellele, mida on teostanud kapitalism sajandite vältel.

«Abistades» teisi maid, seavad imperia- listlikud riigid enda ette eesmärgi — taotleda igati rikastumist nõrgemate rahvaste arvel. Näiteks on Ameerika Ühendriikide vahetõrgete poliitiliseks aluseks nõrgaltarenenud maadega vägivald ja orjastamine, mis leiavad majandusliku väljenduse majanduslike välissidemete kaudu rakendatavas ekspluateerimises.

Kuidas tänu sellele Ameerika Ühendriigid suurendavad oma rikkusi, on näha järgmisest näitest.

Pärast sõda, 1946. aastal moodustasid ameerika otsesed erakapitalimahutused välismaades 9 miljardit dollarit, 10 aastat hiljem, 1957. a. alguseks need aga juba rohkem kui kahekordistusid ja ulatusid 22 miljardi dollarini. Selle aja jooksul said Ameerika Ühendriigid oma mahutustelt peaaegu niisama palju tulu — 21 miljardit dollarit. Järelikult ületasid 10 aasta jooksul saadud kasumid mahutuste esialgse summa 2,4-kordselt ja nende järgneva juurdekasvu 1,6-kordselt. Niiviisi said ameerika kapitalistid teiste maade tööliste töötulemuste ja osa rahvusliku rikkuse omastamise arvel juba 1951. aastaks tagasi selle üldise rahasumma, mille nad olid 1946. aastal mahutanud teiste maade majandusse, järgmise viie aasta jooksul aga said nad veel 13 miljardit dollarit tasuta.

Nagu igasugune imperialism, püüab ka Ameerika imperialism oma majanduspoliitikaga säilitada sügavat lõhet oma maa ja teiste maade majandusliku arenemise taseme ning oma rahva ja majanduslikult nõrgaltarenenud maade rahvaste elatustaseme vahel. Piisab, kui ütelda, et imperialism on sajad miljonid kapitalistliku maailma vähearenenud piirkondades elavad inimesed määranud lootusetusse puudusesse. Aastasissetulek iga inimese kohta on neis piirkondades 10 korda väiksem kui arenenud kapitalistlikes maades, toiduainete tarbimine (kalooriate arvestuses) — peaaegu 2 korda väiksem, elanikkonna kirjaoskuse protsent — 7 korda väiksem, arstide arv võrdse hulga elanikkonna kohta — 12 korda väiksem ja keskmine eluiga — 2 korda lühem.

Loomulikult ei taha nõrgaltarenenud maade rahvad leppida tingimustega, mis määravad neid puudusele, haigusele ja enneaegsele vanadusele. Majandusliku arengu ja koostöö eeskju sotsialistliku maailmasüsteemi maade vahel osutab selles suhtes revolutsioneerivat mõju.

Sotsialistlike maade ja nõrgaltarenenud maade majanduslikud suhted väljenduvad imperialismi endiste tagalate industrialiseerimises ja majanduse koloniaalstruktuuri likvideerimises. Sotsialistlike maade mõjul on nõrgaltarenenud maade industrialiseerimise probleem tõusnud tähtsaimate maailmaprobleemide hulka. Võitnud kätte poliitilise sõltumatuse, asuvad Kagu-Aasia ning Lähis- ja Kesk-Ida riigid koloniaalsest mahajäämusest kiirema

vabanemise teele. Nad ütlevad lahti ebavõrdsetest majandussidemetest kapitalismimaadega, püüavad koos töötada NSV Liidu ja rahvademokraatiamaadega, kes omakaspüüdmatult aitavad kaasa nende iseseisvale arengule, ja võtavad neilt üle industrialiseerimise kogemusi.

Kahe maailmasüsteemi võistlus viib kaasaegse kapitalismi nõrgenemisele ja kulgeb selle üldkriisi edasise teravnemise tingimuses. Variseb kokku imperialismi poliitiline ja koloniaalsüsteem ning laguneb ka selle rahvusvaheline alus — sajandite jooksul loodud maailma majandussidemete struktuur. Sotsialism toob maailma kapitalistliku osa rahvusvahelistesse suhetesse kaasa progressi tendentsi.

Nõukogude Liit osutab Aasia ja Aafrika maadele majanduslikku ja tehnilist abi rohkem kui 150 tööstusettevõtte ja teiste objektide ehitamisel. Kui 1955. aasta alguseks NSV Liidu poolt Aasia ja Aafrika maadega majandusliku ja tehnilise koostöö alal vastuvõetud kohustuse üldsummat väljendati mõnekümne miljoni rublaga, siis praegu moodustavad pikaajalised krediidid mitu miljardit rubla.

NSV Liidu arendamise seitsme aasta plaani ja rahvademokraatiamaade plaanide ülesannete elluviimine avab edasised võimalused majandusliku koostöö laiendamiseks. Inimkonna tunduvale osale tähendab see võimalust massilise viletsuse ja majandusliku mahajäämuse kiiremaks ületamiseks. Sotsialismimaadele annab rahvusvahelise kaubanduse kasv võimaluse kasutada rahvusvahelise tööjaotuse paremusi kui ajateguri täiendavat reservi arenemise veel suuremaks kiirendamiseks.

*

Inimkonna ajalooline tee kinnitab, et marksismi tees nähtuste lakkamatust arengust vasturääkivate jõudude ja tendentside, uue ja vana vahelise võitluse kaudu on vanakumatu ja õige. Uus, kasvav ja progressiivne on võitmatu; ta saavutab möödapääsmatult võidu vana, oma aja äraelanu üle. Kaasaegse kapitalismi arengu seaduspärasused ja tendentsid viivad tema nõrgenemisele. Sotsialismi arengu seaduspärasused ja tendentsid viivad tema kindlustumisele, tugevdavad ta levikut ja tagavad ta paratamatu võidu võistluses kapitalismiga.

Võita selles võistluses aega tähendab kaasa aidata sotsialistlike seaduspärasuste veelgi edukamale arenemisele, kiirendatult ületada kõige rikkamate kapitalismi-maade majandusliku arenemise tase ja jõuda kiiremini kommunismile; see tähendab saavutada lähemal ajal jõudude vahekorras otsustav muutus sotsialismi kasuks, mis võimaldab välja lülitada maailmasõjad ühiskonna elust ja avada kogu inimkonnale progressi horisonid.

SISUKORD

Sissejuhatus	3
Tempo ülekaal on NSV Liidu majandusliku põhiülesande kiire lahendamise tagatiseks	8
Aastase vahemaa vähendamine	9
Suhtelise vahe vähendamine	11
Absoluutse vahe vähendamine	13
Vahe vähendamise üldised tulemused	15
Ameerika Ühendriikide arenemisvõimalused ja tendentsid	16
NSV Liidu majandusliku põhiülesande lahendamise tähtaeg ja tingimused	19
Mõningaid NSV Liidu kiire arenemise majanduslikke aluseid	24
Aja säästmine — sotsialismi seadus	25
Ajategur ja tempo	27
Kapitaalmahutused ja võimalused tootmise kiirendatud laiendamiseks	29
Teaduse ja tehnika kiirendatud arendamine	33
Tehnika täiustamise peasuunad	36
Tööviljakuse tase ja kasvutempo	43
Sotsialistliku leeri kiirendatud arendamine on sotsialismi otsustava võidu pant ülemaailmses ulatuses	46
Sotsialismimaade kiirendatud arendamine	47
Sotsialistlike maade koostöö ja ajategur	50
Kahe maailma majanduslikud sidemed ja sotsialismi mõju kasv	51

Ян Янович Котковский

ПРОБЛЕМА МАКСИМАЛЬНОГО ВЫИГРЫША
ВРЕМЕНИ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ СОРЕВНОВАНИИ
ДВУХ МИРОВЫХ СИСТЕМ

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство

Таллин, Пярнуское шоссе, 10

*

Toimetaja H. S e p i n g

Tehniline toimetaja E. L u m e t

Korrektor O. S e p p

Ladumisele antud 3. XII 1959. Trükkimisele antud
25. II 1960. Paber 54×84, 1₁₆. Trükipoognaid 3,5. For-
maadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 2,87. Arvutus-
poognaid 3,08. Trükiarv 2000. Tellimise nr. 5683.

Hans Heidemanni nim. trükikoda, Tartu,

Ülikooli 17/19.

Hind 85 kop.

85 kop.

A-17346

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00482949 7